

ÉLET ÉS IRODALOM
 SZÉPIRODALMI ÉS
 TÁRSADALMI HETI KÖZLÖNY.

Felelős szerkesztő és laptulajdonos
KORBULY JÓZSEF.

Előfizetési ár:
 Egész évre 6 frt.
 Fél " 3 " 30k.
 Egyes szám ára 12 kr.

*Szerkesztői iroda és
 Kiadó hivatal:*
 Kolozsvárt, Bel Monastor
 utca 20sz.

ELŐFIZETÉSI FELHIVÁS

AZ

„ÉLET és IRODALOM”

című, az erdélyi részek egyetlen szépirodalmi és társadalmi közlönyére

Eddigi — bár rövid — pályafutásunk felment attól, hogy nagyhangu ígéretekkel biztassuk az olvasó közönséget az előfizetésre; s e pusztá ígéretek után tartssunk igényt a közönség pártfogására.

A nélkül, hogy a szerénytelenség vádjától tartanánk, hivatkozhatunk a kiváló írók fényes sorára, kiknek szives közreműködése tette lehetővé, hogy lapunkat irodalmi színvonalra emeltük.

A lefolytfélévi folyamban a következő írók neveivel találkozhattak olvasóink: Jókai Mór, Brassai Sámuel, Hegedűs István, Imre Sándor, Beöthy Zsolt, Szász Béla, Szász Gerő, Endrődi Sándor, Abrányi Kornél, Jakab Ödön, De Gerando Antonina, Gyarmathy Zsigáné, Sámi Lászlóné, Bartha Miklós, Jakab Elek, Széchy Károly, dr. Ferenczi Zoltán, Csernátóni Gyula, Medgyes Lajos, Lővey Klára, E. Kovács Gyula, Petelei István, Gabányi Árpád, Tolnai Lajos, György Aladár, Lugosi József, Abrányi Emil, Dengi János, Réthy Lajos, Sümegi Kálmán, dr. Boros Gábor, Bartók Lajos, Reviczky Gyula, Farnos Dezső, De Gerando Attila, Sándor József, Jancsó Benedek.

Lapunk előfizetési díja marad a régi:

Egész évre . . . . . 6 frt. || Fél évre . . . . . 3 frt.
Évnegyedre 1 frt 50 kr.

A vidéki előfizetési díjak a kiadóhivatalhoz (Kolozsvárt belmonostor-utca 20. sz.) küldendők; helybeli előfizetéseket pedig Stein János könyvkereskedése fogad el.

Mutatványszámot ingyen és bérmentve bárkinek küldünk. Továbbá tudatjuk, hogy új előfizetőink lapunk első félévi folyamát 2 frt 50 krért utánrendelhetik.

HIRDETÉSEK

EREDETI
FRISTER és ROSSMANN
VARRÓGÉPEK.
Amsterdamban az 1883-diki kiállításon
„ARANY ÉREMMEL”
kitüntetett, tehát a legnagyobb elismerésben részesített.
SINGER
varrógépeket készpénz, vagy 1 frt heti részletekbeni fizetések és hat évi írásbeli jóállás mellett ajánlja
Neeser János és társa
Kolozsvárt, tordautca 1. sz.
(7) (47-52)

Valódi mosott pamut.

Női kézimunka.

Hímző anyagok. Öszi újdonságok: asztalfutók s közepek, védkendők, párnák, hintaszék-betétek, utazótakarók, stb. kézimunkák éppen most jelentek meg és nálunk jutányosan kaphatók.

A jövő évi kiállításhoz ajánljuk dús anyagraktárunkat, mintáinkat és rajzainkat.

Vidéki megrendelések és fölvilágosítások legpontosabban teljesítetnek.

Lustig Eszti és Neményi Hermin
BUDAPETS, Haas-féle palotában,
(25) szemben a „Magyar Király” szállodával. 11-*)

Kanevasz-szövetek.

Valódi mosott pamut.

KÖNYV- ÉS KÖNYOMDA.

STEIN JÁNOS

KÖNYVKIADÓ ÉS NYOMDÁSZ KOLOZSVÁRT.

Ajánlja az ev. ref. főtanoda általa már 35 éven át kezelt és legujabban a kor igényeinek megfelelőleg a legmodernebb betűkkel berendezett

KÖNYV- ÉS KÖNYOMDÁIÁT.

A könyomdában szakképzett metsző és nyomó¹van alkalmazva.

A nyomdai gépek elegendősége, valamint a munkaerő teljes száma lehetővé teszi, hogy minden

KÖNYV- ÉS KÖNYOMDAI MUNKÁT

határozott időre, tisztán, izléssel s oly olcsó árban képes előállítani, hogy bármely hazai nyomdával versenyezhet

A munkákhoz szükséges papir csak rendes gyári árban számítja.

Mindennemű és nyelvű **könyvek, folyóiratok, iskolai értesítők, köz- és magán hivatalok részére szükséges rovatos ívek, körlevelek, árjegyzékek, számlák, diszes kiállítású diplomák és tanulólevelek, nász-, gyász- és vigalmi jelentések, névjegyek, meghívók, tánczrendek, gyógyszerári jelzetek bor, rozzolis és más vignettek, új évi és más alkalmi üdvözetek, vámjegyek, vásárcédulák, hirdetmények, bármily nagyságu falragaszok, szóval minden e szakmába vágó fekete vagy színnyomatu munkák csinos kiállítását jutányos áron elfogadja.**

Megrendelések Stein János könyv- és zeneműkereskedésébe (bel-középutcza 1. sz.) vagy a nyomda helyiségébe (bel-farkasutcza 20. sz.) intézendők.

— Vidéki megrendeléseket gyorsan és pontosan eszközöl. —

Különösen a kir. közejgyzők, megyei és városi hatóságok és a községi előljáróságok, valamint takarekpénztárak és biztosító-társaságok figyelmét bátorkodik arra fölhívni, hogy hivatali szükségletekre megkivántató nyomtatványok gyors kiállítására s legolcsóbb árszámítására különös sulyt fektet. A községi bíróságok részére szükséges nyomtatványokból raktárt tart s azokból kis mennyiségben **konez számra** is jutányos áron szolgál.

Az e rovat alatt közlött ÚJ KÖNYVEK és ZENEMŰVEK.
Kolozsvárt Stein Jánosnál

kaphatók, a hol vidéki szives megrendelések gyors és pontos teljesítéséről a legjobban van gondoskodva.

STEIN JÁNOS
 erdélyi muzeum-egyleti könyvkiadó és könyvtárújság
 könyv-, mű- és zeneműkereskedése

KOLOZSVÁRT.

Új könyvek:

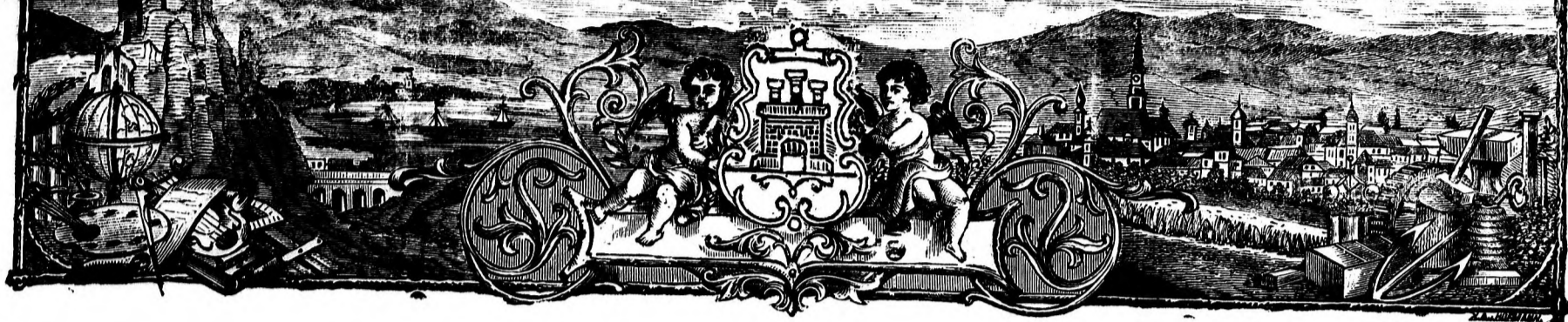
- Népoktatási törvények és rendeletek tára.** Hivat. adatok alapján szerk. Tóth József. 3 frt 50 kr.
- A gyakorlati vasúti táviró.** Vasúti hivatalnokok és gyakoronokok számára. Irta Tscheik Gusztáv. 2 frt.
- Elméleti-, gyakorlati összhangzat- és zenetan** paedagogiai elvek szerint Heinze Lipót nyomán. Tanítóképző intézetek, zenedék, orgonisták, valamint a művészet barátjai számára. Újlag átdolgozta Egnér Adolf. 1 frt 95 kr.
- Az osztrák általános polgári törvénykönyv** (szövege) jelenleg még érvényes alakjában. Jegyzetekkel ellátta Dr. Haller Károly. 2 frt.
- A modern alkotmánytan tévedései.** Irta Simonyi Iván. 40 kr.
- A posta-takarékpenztári intézmény** és annak meghonosítása Magyarországon. Irta Püspöky Géza. 60 kr.
- Nehány cultivator ismertetése** összehasonlító kísérletek alapján. Irta Gothard S. 40 kr.
- A francia nyelv és nemzet** megalakulása. Irta Varga Bálint. 60 kr.
- Könyvviteltan.** Kereskedelmi-, polgári iskolai- és magánhasználatra. Irta Röser János. 3. kiadás. 1 frt 60 kr.
- Az utolsó Illyésházy.** Irta Gr. Pongrácz Arnold. 60 kr.
- Egységes helyi és köteléki tarifák** hasonló coefficiens alapján. Irta Ponger Fülöp. 30 kr.
- Régi képek.** Irta O. Törös Ferencz. 1 frt.
- Geschichte und kritik der Kapitalzins-Theorien.** Von Dr. E. v. Böhm-Bawerk. 4 frt 80 kr.
- Die krankheiten des Rückenmarkes.** Von Byrom Brammel. 2. Aufl. 7 frt 20 kr.
- Die Papstkirche und die Freimaurerei.** 24 kr.
- L'archipel en feu.** Par Jules Verne. Éd. illustrée. 3 frt.
- Madame.** Moeurs parisiennes par G. Toudouze. 2 frt 10 kr.
- Le passé de Claudie.** Ph. Gerfaut. 2 frt 10 kr.
- L'imperatrice Wanda.** Par *** 2 frt 10 kr.
- Micheline.** Par H. Malot. 2 frt 10 kr.
- La comtesse Mercadet.** Par J. Lermia. 1 frt 80 kr.
- La maison Giniel.** Par L. Gérald. 2 frt 10 kr.
- Le mariage du lieutenant.** Par A. Aderer. 2 frt 10 kr.
- Brelan de Docteurs.** Par Ch. d'Osson. 2 frt 10 kr.
- Le dernier des Fontbriand.** Par L. Davyl. 2 Vols. 3 frt 60 kr.
- M. kir. operaház könyvtára.**
 1. Bánkban. 40 kr.
 2. Faust. 40 kr.
 3. Próféta. 40 kr.
- Megjegyzések Madarász József emlékirataira.** Irta Irányi Dániel. 20 kr.
- A regényes feleség.** Irta Gyarmathy Zsigáné. 1 frt 80 kr.
- Evangéliumi lelkészi tár gyászszertekre.** Prédikációk, gyászbeszéddek, imák; háznál, templomban, sirnál. Szerk. és kiadja Czelder Márton. I. kötet. 1 frt 60 kr.
- Der Conducteur.** A vasúti menetrend hivatalos kiadása. 15. Október 1884. 50 kr.
- Spaziergänge durch das Reich der Sterne.** Astronomische Feuilletons. Von M. W. Meyer. 2 frt 20 kr.
- A kádárság.** A „Mesterségek könyvtárának“ III. kötete. Szerk. Frecskay János 60 ábrával. 1 frt 50 kr.
- Magyarország népességi statistikája.** Irta Láng Lajos és Jekfalussy József. 20 színnyomatu térképpel és 2 grafikai rajzzal. 5 frt.
- Báró Eötvös József.** Irta Ferenczi Zoltán. 60 kr.

ÚJ ZENEMŰVEK.

- Tavaszi dal.** (Dal szöveg nélkül.) Zongorára szerzé Emme Henrik. 75 kr.
- Gyász-dal.** (Elegia.) Zongorára szerzé Emmerth H. 75 kr.
- Erzsike csárdás.** Zongorára szerzé Emmerth H. 1 frt.
- Távolból.** Keringő, zongorára szerzé Szent-Gály Gyula. 1 frt.
- Waldteufel-Album. I. II.** Zongorára. Egy-egy kötet 1 frt 20 kr.
- Beethoven op. 8.** Serenade. Zongorára 60 kr.
- Schmitt. Sonatinen.** op. 248. 249. Zongorára 60 kr.
- Grieg. Suite für Pianoforte.** (Aus Holberg's Zeit.) 90 kr.
- Grieg. Sigurd Jorsalfar.** Zongorára 4 kézre 90 kr.
- Schmitt. Sonatinen zu 4 Händen.** op. 208. 209. Mindenik 60 kr.
- Bruni. 6 Duos très faciles.** pour 2 Violons. op. 35. 48 kr.
- Haydn. 6 Duos** pour 2 Violons op. 102. 1. 2. Mindenik 60 kr.
- Mazas. Duos abécédaires** op. 85. 2 hegedűre 60 kr.
- Moszkowski. Spanische Tänze.** Hegedű és zong. 1 frt 80 kr.
- Grieg. Brautzug. Carneval.** Hegedű és zong. 90 kr.
- Beethoven. Serenade op. 8.** Hegedű és zong. 90 kr.
- Magyar király-dal.** Egy régi magyar dallam után szerzé Liszt Ferencz. Szövegét írta ifj. Ábrányi Kornél. Zongorára két kézre 1 frt 20 kr. négy kézre 1 frt 80 kr.
- Magyar király-induló.** Szerzé Huber Károly. Szövegét írta Váradi Antal. Zongorára két kézre 1 frt, négy kézre 1 frt 50 kr.
- Eredeti magyar dalok.** Énekhangra zongora kísérettel szerzé Zsadányi Armánd. 1 frt 20 kr.
 Tartalom: 1. Szomoruan jött fel a nap az égen.
 2. Szentiványon hármass halom van.
 3. Elmondtam a virágnak mit szenvedek.
 4. Minden este furulyázok sokáig.
 5. Haragszom én a világra miattad.
 6. Megjósoltam szóról szóra.
- Eredeti magyar dalok.**
 Tartalom: 1. De sok fényes csillag ragyog az égen.
 2. Hervad a rózsza levele.
 3. Sötét felhő takarja be az eget.
 4. Ide kis lány.
 5. Őszi eső hull a rónaságon.
 6. Az erdőnek madara van.
 Ének hangra zongora kísérettel szerzé Zsadányi Armánd. 1 frt 20 kr.
- Öt magyar népdal.** Szerzé és zongorára alkalmazta Vass Bortalan. 1 frt.
 Tartalom: 1. Fülemlé, sárga rigó...
 2. Barna szemekben...
 3. Csillag ragyog, csillag tünik...
 4. Hull a zápor...
 5. Cserke Ferke...
 Hat népdal. Zongorára alkalmazta Nagy Zoltán. 80 kr.
 Tartalom: 1. Kék nefelejts...
 2. Árva vagyok...
 3. Arok hátán...
 4. Sötét kékre...
 5. Csicsónénak három lánya...
 6. Mit ér a fa...
- Nemzeti lant.** 25. legújabb és legkedveltebb magyar népdal. Zongorára. könnyű modorban írta Berecz Ede. 1 frt.
- Éjszaki fény.** Keringő. Zongorára szerzé Sztójánovits Jenő. 1 frt.
- Nefelejts-csárdás.** Zongorára szerzé Fejér Ferencz. 80 kr.
- Soirée d'été.** (Ein Sommerabend.) Keringő. Szerzé Waldteufel Emil. 90 kr.
- Ciel de feu.** Keringő. Zongorára két kézre szerzé Lamothe G. 90 kr.
- Meine Königin.** Keringő. Szerzé Gothe Károly. 90 kr.
- Sentiers Fleurs.** (Auf blumiger Aue.) Keringő. Szerzé Waldteufel Emil 90 kr.
- Melo.** Keringő. Szerzé Waldteufel Emil. 90 kr.
- Rip Rip keringő.** Zongorára két kézre szerzé Petras Oszkár. 1 frt 20 kr.
- Vergissmeinnicht.** Keringő Waldteufel Emiltől. 90 kr.
- Les Sourires.** (Holdes Sachen.) Keringő. Szerzé Waldteufel Emil. 90 kr.
- Pour un Sourire.** Keringő. Zongorára szerzé Lamothe G. 90 kr.
- Madeleine.** Keringő. Szerzé Waldteufel Emil. 90 kr.
- Rose et Marguerites.** Keringő Waldteufel Emiltől. 90 kr.
- Marianna.** Keringő Waldteufel Emiltől. 90 kr.
- Trois Valses oubliées.** Zongorára szerzé Liszt Ferencz. Nr. 1 1 frt 20 kr. Nr. 2 és Nr. 3 a 1 frt 80 kr.
- Composition für die Violine mit Begleitung des Pianoforte.** Von Jean Becker. Gavotte G. moll 60 kr. Marcia, für Bratsche oder Violine 60 kr. Zweite Gavotte F. dur 78 kr. Polacca 78 kr.
- Spanisches Quartett.** Zongora, hegedű, viola és violoncellre szerzék Heritte-Viardot. 2 frt 40 kr.
- Zongora-Quartett.** Egy zongorára. 6 kézre szerzé Winterberg E. 90 kr.

ELET ÉS IRODALOM.

SZÉPIRODALMI ÉS TÁRSADALMI HETI KOZLÖNY.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Negyedévre . . . . . 1 frt 50 kr.
Félévre . . . . . 3 " — "
Egész évre . . . . . 6 " — "

Egy szám ára 12 kr.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS LAPTULAJDONOS:

KORBULY JÓZSEF.

Az előfizetési pénzek, valamint a lap szellemi részére vonatkozó közlemények a szerkesztőhöz küldendők. (Kolozsvárt, Belmonostor-utca 20. sz.)

Helybeli előfizetéseket elfogad Stein János könyvkereskedése. KÉZIRATOK NEM ADATNAK VISSZA.

I. Évfolyam.

Negyvenkilencedik szám.

Megjelenik minden vasárnap 1—1½ ívnyi terjedelemben.

Kolozsvárt.

1884. november 30.

A társadalom orvosai.

Okszor lehet hallani, hogy az orvosok szaporodásával a betegségek száma is növekszik. Van is benne valami, mert sok szem többet lát s ilyenformán oly bajok is jönnek napvilágra, a melyeket őseink vagy föl sem vettek, vagy feltűnés nélkül bele haltak, mivel ösmeretlen lévén a baj: az orvosszerek is hiányzottak gyógyítására.

A betegségek ilyen értelemben vett szaporodása tehát csak látszólag szomorú dolog, — valósággal pedig azt bizonyítja, hogy az orvosi tudomány hívei szaporodásának arányában hovatovább több és több alattomos ellenét fedezi föl az egészségnek, s jó meggyőződéssel és kitartással igyekszik megharcolni velök.

A társadalom is beteg, de ennek már — fájdalom — nincsenek olyan jó orvosai. Itt már szóról-szóra beteljesedik, hogy mentől több az orvos és betegápoló, annál jobban szaporodik a baj s az orvosok és betegápolók, a helyett, hogy gyógyítanak: ők magok is terjesztik a nyavalyákat? Avagy nem él-e még élénk emlékezetünkben a budapesti rendőrség szomorú története? . . . Feledhetjük-e a közelebbi évek tömeges sikkasztási processusait; s nem kísért-e mai napig is majdnem minden újságban egy-egy hír, mely egyik-másik köztisztviselő gyöngeségéről, állhatatlanságáról, megfélekedéséről és jellemtelenségéről tanuskodik? . . .

Hát még a lapok mennyire elősegítik a társadalmi betegségeket! Az egyoldalú pártszenvédélytől vezettetve: közönyös marad előttük az igazság; az egyedüli eszme, a melyet szolgálniok kéne. Hagyján! ha csak politikai téren maradnának; de a pártszenvédélyt átviszik az irodalomba, művészetbe stb., stb., ugyannyira, hogy a pártember mellett háttérbe szorul az egyéniség, meg a produktum is.

E mellett némely lap kultust tűz a szemérmelenségéből; óriásokká fúj fel jelentéktelen embereket; a porba ránt és eltípor valódi tehetségeket; Bernhard Sarah-módjára adorál egy-egy „sikkes”, de legtöbbször csak középszerű színésznőt, — s annyi „genialis apróság”-ot mond, vagy mondat el saját magáról egy-egy újmódi „beamter színész”-

szel, hogy megelégednénk, ha félannyit tudnánk egy Talmárról vagy Kean-ről. Egyoldalúság, önzés, kicsinyes hiúság és szűkkörűség mellett eltörpül az igazság, méltányosság, sőt még a kegyelet is.

Pedig ezek hivatásokra nézve mindnyájan orvosok: a társadalom orvosai. Azonban tegyük hozzá, hogy: roszak, mert nincs hitök, holott jól tudjuk, hogy a skeptikus orvos roszul gyógyít, mert elvész a bátorsága.

A társadalom orvosai is elveszték hitöket az örök eszmékben és kételkedökké lettek. Pusztá abstraktiókká váltak szemekben az oly fogalmak, mint a szeretet, igazság, önbecsérzet, erkölcsi bátorság stb., melyeknek segítségével a jelen sebeit is gyógyíthatnák s lassanként a jövő épületéhez is anyagot hordhatnának.

Sokkal könnyebbnek tartják azonban a mához alkalmazkodni, s következképpen a fenebbi eszméket így redukálják: protektio, alkalmazkodás, látszat, kihívó magaviselet.

Ha aztán elvéve akad egy-egy, a ki hibái daczára is gyűlölet helyett szánalmat érez ember-társai iránt s — mint a jó orvos — szeretettel gyógyít: kinevetés lesz a jutalma.

Ha szíve van s nemcsak rontani, hanem egyszerűs mind építeni is akar; ha ki meri mondani az igazat s tart valamit önmagáról s lelkének meg nem vesztegethető függetlenségéről: ábrándozó lesz a neve.

Ha tanul s lelkében érvényesíteni igyekszik mindazon eszméket és elveket, a melyek a mult idők nagy gondolkodóitól ránk maradtak: philo-sophus hirbe jön, a mi pedig az Ágai kegyelméből gúnynévvé lett nagy Magyarországon.*

Szóval: csak a ma; a látszat; a sok színben játszó, de hamar szétpattanó buborék s a gyors siker, melyet örült módra kergetünk, foglalják el a sziveket és lelkeket, s borítanak fátyolt mai napság az elmére.

De legyen bár ábránd, vagy csalóka álom mindaz, a miről fenebb volt szó: tény, hogy a társadalomban fejtelenség és zürzavar honol. A törvény hideg, szigorú betűje nem képes pótolni a lelkekből már-már kivesző hitet, a mely egykor irányt adott lépteinknek.

*) Ezt voté szemére nem rég is egy újság a kormány egyik magas hivatalnokának, a ki aránylag fiatalon jutott e polczra.

Ezt visszaállítani, ezt pótolgatni, vagy ehhez hasonlót alkotni kötelessége a társadalom orvosainak, hogy újból visszaálljon az egyensúly a felzavart keblekben.

E végből elvekkal, ideákkal s a mi fő: tiszta jó szívvvel bírjon az a hivatalnok, pap, journalista vagy bárki más, a ki csak a társadalom orvosának, vagy betegápolójának nevezi magát. Vágja ki föltétlenül a testen rágodó fekélyt; mondja ki őszintén az ítéletet vagy véleményét; sujtsa szigoruan és kérelhetetlenül a hibát; de emlékezzék meg Luther szavaira és göngyölje „egy miatyánkba a vesszőt”, vagyis más szókkal: tünjék ki minden tettéből a részvélet érző szív, mely arra készti, hogy ne csak rontson, de építsen is. Így születik meg aztán az erkölcsi bátorság, mely nem fél a valódi érdemet még az ellenséggel szemben is elösmerni; a hibát a jó barátban is megróni, — s elég erős a saját hiányait vagy tévedéseit is belátni.

Ime: ilyen legyen a „társadalom orvososa”; vagy aztán ne kürtölje világgá e hangzatos czimet s nevezze magát egyszerűen üzlet-embernek, a ki csak a haszonért dolgozik, vagy gépnek, a mely lelketlenül teljesíti a mindennapi munkát, a mit megéltetése czéljából dobott oda neki a végzet.

CERNÁTONI GYULA.

A MAMA SZERELME.

PETELEI ISTVÁN.

V.

(4)

Gitti nő. Mit tegyen vele?
Idézi az ösöket: adjanak tanácsot. Bán Gergelynek az a leány a második mája. Tehetetlen vele szemben is.
Nem az övé. Nem! Fellázad a vére, ha rá gondol. De egy Bán feleségének ágyékából való. Kidobhatja-e hát az ebeknek?
Mig apró, tehetetlen rongy volt, az irlalom nevében követelt helyet a Bán palotában. Valóságos Bán ivadék vette oltalmába s dajkálta, őrizte. Annyi üldözött pribéknék nyujtott menedéket ez a ház és urai! Hát ezt a posványból kiemelkedett fehér pillangót elűzzék-e?

Jó! De ime nő. Mi legyen vele? Eltűrje-e tovább s elfogadja-e Bán Gergely? Fellázad a gondolat ellen is. Hogy ő, ki családjának hagyományait, méltóságát úgy óvja, őrzi, tudva mocskolja be e gyermekkel azt. El kell pusztulnia innen — el.

Végig hordozza szemét az ősök képein. „Igazságot szolgáltatok” mondja. A leventék szigoruan tekintenek Bán Gergelyre. „Védtelen gyermeket, gyenge nőt bántott-e valaha Bán? Lovag-e az, ki üldöz egy leánykát?”

Hát mit tegyen? Felemelkedik a nagy karoszékről s homlokáról letörli a verejtéket. Hozzá támaszkodik a falhoz, kiegyenesedik mellette.

Ezek itt körülötte, ez ősök, mind bátor, erős emberek voltak. Mindeniktől félt valaki. Ellenségeket adtak az idők mindegyiknek, hogy urak legyenek felettük. Egyedül Bán Gergely szolgálja a viszonyoknak, egyedül az ő ellenségei: a hitványaságok, a bűn, a szegény. Ököltre szorítja csontos kezét s remeg sovány teste a felindulástól.

Végezni akar. Nem tűr tovább. A mi fekély: fekély. Azt ki kell vágni.

Az akarat megerősíti a testét. Imbolyogva indul meg, de határozott lépésekkel megy végig a homályos folyosón. Elhalad a szoba mellett, hol az asszony élt, kiszenvedett. Benyit a leányához.

A nagy szoba, hol Lili játszott játékával, mig ott benn utolsót sóhajtott az anyja, üres. Nem szívesen lép oda be Bán Gergely. Rosz emlékü, szomorú hely az. De jó! Ott lett az a gyermek, onnan üzi el...

Idegen hang beszél valamit. Bán Gergely hallgatózik.

„Az csodálatos — mondja egyhanguan, szenvedélytelenül valaki — hogy élhetünk. A mekkora a föld, minden talpnyi helyére jut egy-egy halott. Ha azok mind felébrednének, szorosan egymás mellett sem férnénk el állva, tengeren, szárazon. Mind éltek s megrothadtak s a levegőt megfertőztették a szagukkal. S mindenféle bűzöket magába szed csataterről, temetőből a levegő s illatot csinál belőle, a mitől mi üdülünk, a miben élünk. Hogy árad itt be az ablakon, ugy-e Lili, frissül tőle? milyen szörnyűség.”

Etti felkaczag:

„Milyen penészes beszédek.”

Deé urfi oda veti:

„Penészes az ember attól a sok magolástól. Csakugyan gyenge gusztsú tőle, hogy a virágból is az utálatost szívja, mint a pók, a helyett, hogy a mézet szívja, mint a méh. Kifogása van a levegő ellen! milyen bolondság. Az apámnál famuluskodik s ott tanulja az efféléit, hanem Lili kisasszony bizonyosan nem akar doktor lenni.”

„Szeretem hallgatni” — mondja Lili csendesen.

Bán ur belép. A nyitott ablak mellett ül a leánya s a koldu-urfira néz, a szoba tulós szegletében Etti mulat Deével. Megöleli Lilit, megbólintja a fejét Ettiinek s a fiuknak.

„Parancsol valamit” — kérdi Lili.

„Látni óhajtottam.”

„Mért nem hívatott?”

„Rosz tárgyon mulatnak fiuk. A bimbó ne tudjon arról, hogy hervadás van...”

„De a hervadás eljön” — feleli halkan a koldus urfi.

„Mit tudsz te arról” — dobja oda Deé.

„Nekem senkim sincs.”

Bán ur sötéten nézi meg a nyulánk síhedert.

Hát honnan adatott neki, hogy a gondolatai olyanok legyenek, mintha felelet lennének a Bán ur tépelődésére? „Senkije sincs” s tépelődik a pusztulás gondolatával, a helyett, hogy vigadja fiatalágát. Milyen korán szerzett jogot reá.

Etti megvonul csendesen a székén. Tartózkodása Bán ur előtt olyan, mintha félne. A hamiskás vigság eltűnik az arczáról s némi zavar látszik rajta. Deé a fülebe sugja: „Nem segít Lilinek az apja mellett?” Tagadólag bólint s nem felel.

Bán ur a dívánra akar dőlni. Deé oda siet, hogy segítse. Keze a Liléhez ér. Mind a ketten visszakapják s idegenkedve néznek egymásra.

(Ez olyan szertartásos kisasszonyka, a ki azt szeretné, hogy szolgálja az egész világot.)

(Ez szívtelen és gúnyolódó urfi.)

Nem szeretik egymást. A koldus urfi gyámoltalanul áll egy helyen. Neki nem rendelték, hogy segítsen Bán urnak. Hogy merne ő valamit tenni magától?...

Bán ur leül.

„Mulassanak — mondja s aztán Lilihez fordul. — Maga maradjon kérem mellettem.”

Deé Ettihez megy és halkan sutog neki. Fél szemmel néz csak néha Lilire. A koldus urfi a kertbe bámul.

„Valami fontosat akartam mondani Lila. Adja a kezét. Sajnálom, hogy nem beszélhetek most a fiuk miatt mind a kettőjükkel. Nagy kötelességet akarok teljesíteni, a mit a becsület parancsol. Csak az parancsol! Már nem gyermek Lila s én gyengülök minden nap. Ha tudná, mennyi erőre van szükségem, hogy fenntartsam magam. De elég erről. Elhatároztam, hogy szólok és most szólok Ettiről, mi pedig csak egyszer határozunk... A leánykára nézve akarom elmondani a határozatomat.”

Lila oda hajol Bán urhoz s sietve mondja:

„Milyen jó vagy, hogy szeretni akarod őt.”

Tudtam, hogy te nem lehetsz igazságtalan iránta örökké. Mert ő nem is oka annak, hogy mikor született, meghalt az édes anyánk. A te szíved nagy és megbocsátsz ezért neki; engedd, hogy megcsókoljam a kezét...“

„Nem... nem” — mondja izgatottan Bán ur.

„Engedd meg neki is, no engedd meg neki is, hogy ide jöjjen, s hogy ő is megcsókolja. Ha te tudnád, milyen jó ő, hogy akar szeretni téged ő is, ha megengeded, hogy együtt szeressünk. Hiszen ő nem oka. Én a te leányod vagyok, de ő az enyém. Legyen a tied is. Vedd el te tőlem, mert te erős vagy, jó vagy. Minden Bán ilyen volt, azt mondtad örökké. Te a legjobb vagy, én tudom.”

Bán ur hátra dől a díványon és lehunyja a szemét. Lila melléje ül és sugja:

„Engem te védelmezél s te lovag vagy erős vagy, de hát én gyenge vagyok, hogy őt védjem. Milyen jó vagy, hogy megengedsz neki s örizni akarod. Milyen boldog vagyok s milyen boldoggá teszünk téged. Ide hívjam, megengeded?”

Bán ur tiltólag int kezével. Arczán egy izom se mozdul, de a lelkében harcz foly. Nemes-e ő? lovag-e ő? Egy szaván áll, hogy elveszítse azt a leánykát. Ki kell-e mondani azt? Kimondja-e?

„Miért szereted?”

„Hiszen senkije sincs...”

TÁRCZA.

VÉRNÁSZ.

(Szomorujáték 5 felvonásban. Irta: Vörösmarty Mihály 1833.)

lapok közelebről azt írták, hogy Vörösmarty születésének 84-ik évfordulójára a Várnász fog színre kerülni nemzeti színházunkban. Örömmel hallotta bizonyára az irodalom minden barátja e hirt, mert ha Vörösmarty legfőbb dicsősége nem is a drámán sarkallik; de e téren is a legjobbat adta, mit azon kor adni tudott nálunk s befolyása ez irányban, legkivált költői dictioival a mai napig tart. Érdekesnek tartom róla némileg megemlékezni.

Vörösmarty a Várnászt már java férfi korában írta s vele 1833-ban az Akadémia első drámai jutalmára pályázott s az irodalom történelme fennhagyta emlékezetben, hogy pártérdekből majdnem vesztetett a pár nappal ezelőtt meghalt Horváth Czirill Tyrus-ával szemben, melynek ma

már összes értéke abban áll, hogy Vörösmarty nevével kapcsolatba jutott. A Vörösmarty győzelmében akkor az irodalom pártok nemesebbjeinek győzelme dőlt el s egyszersmind a nemzeti romantika győzelme a francia classicus dráma utánzott stíljén, habár amaz sem mondható mindenben függetlennek részben a rémet, részben a francia romanticismus hatásától. A Várnászban tehát más oldalu győzelem emléke is ünnepeét tartja. Élénken ujulnak meg lelkem előtt vele kapcsolatban irodalmunk küzdő hányatása, mely csak nehezen lel nyugalmat az Akadémia ölében; az irodalmi pártok harczai, melyek a régi és új költői irányok jogosultsága miatt folytak s belevegyültek, mint már embernél másképp nem is lehet, személyes érdekek, rokon- és ellenszenv, mik nem ritkán az eszmék súlyát háttérbe szorították; de élénk tárgya az emlékezetnek, e darabbal kapcsolatban az is, hogy a dráma első kedvenczévé lesz a megnyitott Akadémiának s az első darab, mely jutalmat nyer, a Várnász, az új iskola leghatalmasabb s Petőfi mellett más tekintetben is, a legátalakítóbb hatású és tehetségu költőnk műve.

Ennél érdemesebb darab azóta sem jutalmaztatott meg az Akadémia által s a viták miatt elkedvetlenedve Vörösmarty sem pályázott több ju-

talomért; de egészben tekintve hatásosabb és drámaibb művet sem írt.

Igaz, hogy a mint Vörösmarty többi drámáiban nincs, ebben sincs igazi tragikai alapeszme, sem tragikai szenvedély; mert a személyek nem a magok erejéből viszik a cselekvényt, hanem a végzetolja elé s bűneik lehetnek végzetes tévedés és elhirtelenkedő heveség eredményei; de nem tragikai bűnök. Tragikai bűn csak úgy van, ha a személyek a teljes beszámíthatóság tudatával vétkeznek azért, mert valamely ellenállhatatlan szenvedély bűvölete alatt állnak. Igaz, hogy az élet szerint igen sokszor tévedéseinkből, elhirtelenkedésből, botlásainkból ered szerencsétlenségünk, egy félrelépés fejünkre zúdíthatja irigy végzetünket; de a tragikai bűn kizárja azt a tudatlanságot, melyből botlásokat, tévedéseket követünk el s így már a kiindulás, a mese kezdete valamely darabban megszabja, hogy vajjon eléggé önálló-e a hős a körülmények mellett, hogy neki joga legyen a tragikai bukáshoz? Mert a valódi tragikai bukás a legnagyobb kitüntetések egyike, mik az életben elérhetőek; mert ez közönséges fickókat soha sem ér.

Nos, hát Telegdinek e tragikus bukáshoz nincs joga, ő ahhoz nem elég nagy ember, mert a mint rajzolva van, folytonosan a sors hálójában

Deé félhangon fecseg Ettivel. Elmondja, hogy mennek az egyetemre. Nemes is megy, ő doktor lesz. Utálatos mesterség. De Nemes elég utálatos gyerek erre a mesterségre. Lilire néz, a mint ezt a megjegyzést hangosabban oda veti. Bizonyosan rosszul esik Lilinek, ha a kegyenczét bántja. Csak essék is valami rosszul annak a szertartásos hölgynek. „En jogász leszek. Megőriz-e a távolban is némi hajlandóságot irántam Etti...”

A leányka nem figyel eléggé Deé-re. Irigykedve ügyeli, mint suttog apjával Lili. Gonoszság, gonoszság, hogy úgy nem ügyelnek rá. Mit vétett ő?

Bán ur kérdi:

„Vajjon jól cselekszel-e, mikor azon leánykát szereted?”

„Szeretnél-e te, ha nem így tennék?”

„Te akarod-e védeni örökké?”

„Veled együtt akarom. Megosztom veled...”

Bán Gergely felemelte a fejét. Halk felkiáltás rebent el akarata ellenére az ajakáról. Szörnyen szenvedett. Lili átölelte s ijedve nézett rá:

„Bánt téged, a mit mondtam.”

„Nem. Boldog vagyok, hogy a leányom vagy, jobb a szíved, mint az enyém.”

A koldus urfi betette az ablakot s Deéhez lépett. „Bán ur szenved, nem leszünk-e terhére?...”

„Miket kérdez?”

Etti felkelt s félénken közeledett az apja felé. Mély csend volt a szobában.

Azon a diványon ott dajkálta, csókolgatta gyermekét az asszony. A kis leány közbül ült és visongott és rugott és kaczagott, hogy csak úgy esengett a szoba. Bán ur a szegletén ült s mosolyogva nézte, mint hajlik rá az anya s mint gyügyög. „Gu, gu” — kiáltotta a buba. Ez csodálatos nyelv. Tán az angyaloké. De minden anya szívében ott lakik az angyal, mert ők mindnyájan értik, hogy ez a „gu-gu” valami igen, igen vigdógot jelent. A diványon ott szenvedett s gyötörődött is aztán az asszony... oh milyen sokat!

Bán ur visszatért a vankosra. arcát ráhajította gyöngéden s megbogosodott csontos kezeivel úgy babrált rajta, mintha keresne valamit.

Lili intett Ettinek.

„Gyere ide leányom. Apám mond valamit neked...”

Bán ur ránézett a leánykára Gyöngédség volt a tekintetében. Halkan mondta:

„Szereted Lilit, ugy-e? Szeresd Etti. És engem is szeress.”

Soha se tegezte. Csodálatosan hangzott az.

„Megengeded, hogy megcsókolja a kezéd?”

Bán ur oda nyújtotta a kezét... de aztán hirtelen gondolt valamit. Visszahuzta, szorosan mellére kapcsolta s befordult a fal felé.

Néhány nehéz lélekzés röppent el az ajakáról s homloka kigyöngyözött.

MÁMOBDAL.

— Bakchylides. —

Édes kényszer száll föl a pohárból,
Szelelemre sziveket gyúlaszt,
Ittas lelked reménybe ringatja,
A gondoktól távol tartva azt.

Igen; a kit Bakchos elragadott,
Koszorút tesz, mit nyújt hegyorom,
Ábrándiban azt véli: világ-ur
S hogy bársony van testén akkoron.

Padló csillog, terem fényben úszik,
Kincses hajó körül ár zajong.
Mi búváros csillámlik itt minden...
— Az ittasnak lelke így rajong.

DR. BOROS GÁBOR.

Méhes Sámuel ref. tanár ifjusága.

(Vége.)

gész nap kenyeret s enni valót kapni nem lehet, mert a francziák számára valának lefogalva. A városba e reménytelen esetre előkészületek nem valának — mieink elhaladva sebes eik a mezőn több mért föld távolságra szerteszték feküdtek a holtak közt. Elhagyott templom s más raktárak földpadlásai holmival heterítették s ide hordattak rendre a sebe-

sek, a könyörülő regensburgi lakosok lepedőket s rongyokat adának. Borzasztó érzés járta el keblemet, midőn ez ispotályokat meglátogattam soknak még hátába benne vala a lándzsa darab, siránkozva jajgatva hallám a magyar szókat, kiken gyenge tehetségem szerint segíteni kívánék. Az utszákon egy francia holtat sem lehet látni, a mi holtjaink két nap is az utszákon heverték s még harmadnapra is látám, hogy egy holtak tetsző katoná vállai rángatózásban voltak.

Az nap az utszák szegletein olvasni lehet, „az iszonyu veszélynek az austriaiak az okai, ekkor s ekkor Napoleon Bécsbe leend s a bécsiek minden kárt megfizetendek.” Az utszán az apácák kiknek klastromok légett, Napoleon előtt térdre esének, kiknek ez csak azt kiáltá „a bécsiek meg fognak érette fizetni.” Másnap, 24-dikén látám Napoleont ablakába levest enni, mellette Massena állott, a szomszéd szoba pedig tömve vala az aranytul s ezüsttől villogó generalatustul.

Később Napoleon kilovagla táborán szemlét tartandó. Lóháton, szokott sötétzöld ezredesi frakjába, vállán egy epulea mellén csak a becsület legio csillaga, fehér nadrágba, nagy dragonyos csizmával, frakján feljül egy sötétszürke téli kaput, fején a kicsi felszegzett kalap. Vendéglőm kapujában állva tölem csak egy lépésnyi távolságra léptete el s köszöntésemet kalapjához emelt kezeivel viszonzá. A regensburgi nevezetes ütközet elvesztéről ezeket kívántam feljegyezni.

Mig Károly főherczeg a nagyobb armádával Regensburg felé sietett, melybe csak 1500 francia vala, azalatt Napoleon München felől jöve a Jelachich vezérleése alatti austriai sergeket teljesen megverte, az armadától elvágta, úgy hogy ezek már csak Tirol felé vonulhattak vissza; ekkor Austria felé nyomulva s ott minden közlekedést elvágva előfelé Regensburg felé ment s a nagyarmáda tartalékját megverte, tábori pénztárait elvette úgy hogy midőn Regensburgnál a mieink messziről a nagy port látták, a mieinket képzelék jöni s csak elbámultak midőn azalatt, mig ők az 1500 francia katonát fogságra vetették, Regensburgot megvették, az egész francia nagy armáda hátok megett volt s attól megveretve, már Austraától is el-

vergődik s rendszeren nincs tisztában a dolgokkal, csak vakon rokan valamely végzetnek, mely küzdelemben neki semmi biztos czélja nincs.

Gondoljunk csak utána. Telegdi együtt szeret egy lányt egy Tanár nevű szegény ifju leventével s a lány övé lesz. Pár hó múlva háboruba megy s mire visszatér, neje ikreket szül: de ő az árulkodók suttogásaira hallgatva, nejét bűnösnek hiszi, mert e Tanár csakugyan egyszer felkereste e nőt megtudni, hogy boldog-e? s Telegdi ebbeli dühöben kitéti a két gyermeket (egy fiut és egy leányt), de ezek nem vesznek el, hanem a leányt (Lenke) épen Tanár, ki remetévé lesz, felneveli titokban, a fiut pedig (Kolta) töle egy rabló veszi el s szintén felneveli.

Igy telik el mintegy 18 év, mi alatt Telegdi komor magánosságban él s itt kezdődik a darab; a többi előzmény.

Ekkor azonban meglátván Telegdi a felnőtt Lenkét, nőül veszi, mig a remete Tanár távol járt; de szerencsére az esküvőre megérkezik, rögtön a várba siet, mig azt Kolta és több rabló ostromolja s rejtek úton elviszi onnan Lenkét s felvilágosítja, hogy ő Telegdinek leánya s öntudatlan, majdnem szörnyű bünt követett el.

Ime, világosan látszik, hogy a kiindulás re- gés; de nem tragikai; mert a személyek a végzet

s nem saját akaratuk által vezetettek. Természetesen a folytatás sem lehet az, lehetnek benne szép helyzetek, lehet költői dikció, hev. leírás bőséggel; de ily expositio nem vezethet tragikai harcra s nem is vezet.

Ez alapon a mese úgy fejlődik tovább, hogy Telegdi legyőzi a rablókat, Koltát ellogja s szörnyű büntetést akar haragjában fejére mérni; de azon feltétel alatt, hogy elrablott nejét visszahozza, elereszti; de megbizsa Kudik nevű szolgáját, hogy kísérelje szemmel Koltát.

Kolta valóban ráakad Lenkére s megismeri a nyakán csüngő fél-ércszivrvöl, hogy testvére s hogy atyjok Telegdi, természetesen megöleli, mit a távolról leskelődő Kudik hűtlenségnek hisz s úgy adja elé Telegdinek, ki erre megbizsa, hogy Koltát ölje meg. Ekkor jó Tanár, hogy felvilágosítsa Telegdit; de ez felingerelve leszurja Tanárt s megtudva a haldoklótól, hogy Kolta az ő fia és Lenke az ő leánya, elrohan, hogy fiát megmentse; de későn érkezik. Erre Lenke zárdába vonul, Telegdinek pedig a Kolta szíjánál megjelen Tanár szelleme s a mélységbe csalja, hová lezuhan.

Természetesen e mese csak úgy fejlődhetik ilyenformán, ha a személyek folyton eltitkolnak egyet-mást. Ha mindenki azt mondaná, a mit kellene, e darab nézőjáték lenne s nem tragoedia.

Ha Tanár megmondaná Lenkének, hogy ki az apja, ha Dóra, Lenke öreg nevelője, csak annyit mondana, hogy Lenke nem leánya; ha Gerő, a vén szolga elmondaná Telegdinek, hogy saját leányát vette nőül, mindjárt nem volna ez a sok szomorúság; mert igaz, hogy a költő Telegdit oly embernek mondhatja, ki bűne miatt sorsát megérdemli; de a darabból nem tűnik ki.

A darab meséjének tagadhatatlanul van némi történelmi regeszert értéke s valahogy úgy kellett volna feldolgozni, mint Shakespeare tett a Téli regében. Nekem tetszenék a mese ilyformán, hogy a darabot a két ifju küzdelmével kezdeném a leány kezéért s természetesen Telegdi nyerné el. Aztán rajzolnám Telegdi féltékeny dühét, melynél fogva nejét elüzi gyermekeivel stb. stb., a végén pedig mind összetalálkoznak s boldogok lesznek, — már t. i. mint regében szokás. Így lenne egy regényes színmű, persze nem tragoedia.

Megjegyzésre méltó, hogy Vörösmarty szolgálatai a színügy érdekében nem határozódnak szindarabjaiban. Szolgálata talán még nagyobb, mint színkritikusé. A színpadot annak tartotta, minek lenni is kellene folyton: a nemzetes kultúra és nyelv legfontosabb s legerősebb fejlesztő eszközének. Ő volt az első kiváló színmű és színházi bírálónk, fáradhatatlanul kísérté figyelemmel éve-

zárva voltak. Egyedül csak a Csehország felé vivő út vala előttök nyitva. Így a mindenfelől elvágott csapatokat azután mint juhokat hajtották be foglyokul. A Dunán Bécs felé indított 1500 francia foglyokat is megszabadították. Szánakozva láték itt sok magyar tisztet is gyalog a fogoly csapatokkal együtt Regensburgon át szállani.

A veszélyes éjjelen ismeretségbe jött katonák magához hiva szállásra, kinél úgy 3 hétig valék ingyen szállva és sok szives barátságával dicsekedhetém. Enni a vendéglőkbe jártam. Napestig a mezőre sétálva, látám a holtak huzamos ideig temetését.

Mintegy majus 10-én értésemre esvén, hogy Regensburgból a Dunán egy francia hajó induland Bécs felé, s hogy ez engem magára felvenne. A város katonai kormányzója ezredes de Robriandali úti levelem visástatam s ez is nyugtatásomra mondá, ezen hajóval biztosan utazhatom, mert még Bécshez érkezend, addig a francziák Bécsset bizonyosan megvejéndik. A hajóval leindulék, ládáimat a kanonoknál hagyván. A hajón voltak Dupont, Davoust segédtisztje, Ducree hadi biztossági tiszt, Davoustnak egy szekere, 2 lova, sok közkatona, löpor s kétszersült. A francziák irántam sok barátságot mutattak, vélek ettem ingyen, éjjelre egy bajor helység mellé kikötve, engem mint francia hadi biztossági tisztet a plebanushoz rendelték szállásba, ki szivesen fogadott, örvendett, hogy deakul beszélék s tejnél egyebet semmit sem kívánok. Mutatá sok . . . feltört szekrényeit s az gazdasszonyának meghagyta, hogy virradatkor költson fel. Utunkat sok veszedelmek közt tovább folytatók. A Duna balpartján mind austriaiak valának, kik rá s löttek hajónkra, melyen sok löpor vala. E mellett a hajó némelykor a kőszirtekbe megakadt, jukat kapott, mindnyájan nagy fáradsággal mertük ki a beomló vizet. Linznél a hajó kiszállott s Dupont Bernadottehoz — a mostani svéd királyhoz ment rendelésekkel, ki akkor a saxoniai armáával Linzben volt. Onnan midőn Eusen alól Mathausen mellett lennénk, a hajó újból megjutádt s nagy bajjal juthatánk a parthoz a hajó megigazítására. Itten megértvén, hogy semmi bizonyos tudósítás nem érkezett légyen Bécs megvételéről —

tanácsosabbnak tartám ott egy két nap bizonyos tudósításra várni, mint egy ütközet veszélyei közzé jutni. A hely Mathausenhez egy félóránira a balparton egy erdőnél vala, melybe egy kőmetszőnek (ki a József császár bécsi szobrához a granit piedestalt faragta) emeletes háza volt. Ez örömet átengede számomra egy szobát. Dupont többször tanácsolá, folytatnám utam az ök társaságokban, mert itt gyanunak leszek kiteve; de a regensburgi veszély eleven emlékezetemben levén, nem követém őket, érzékeny búcsut vevék tőlök, kik neveiket emlékül zsebkönyvembe írák. Más nap, midőn a kertben mulatnék 4 Ferdinand magyar huszárt láték lóháton odavágtatni, kik tudakozák: „Wo ist der französische Officier az ilyen teremtetett“ erre a kertből kimenne mondám: „földi! én magyar hiv austriai s nem francia tiszt vagyok.“ A katonák Mathausenbe levő magyar tisztjökhoz kísérenék, ki 25 huszárral vorposton vala. A tisztnek előmutatám Bécsből nyert, a császártól aláirt, egy Heidelbergből adott s mindenütt visásolt uti leveleimet, de azt mondá, hogy a „passus sem használ.“ Előmutatám atyámnak azelőtt csak 2 hónapról szóló, halálát jelentő gyászlevelét, édes anyám fohászokdó hazahívását, heidelbergi iskolai bizonyító irásaimat, arany érdempénzemet. Mindezek semmit sem használtak. Gyanuul tevé, hogy uti levelem Regensburgban francia várparancsnoktól vala aláírva. Erre így feleltem: midőn bementem a mienkek valának ott, én nem vagyok oka, hogy azok a várost elvesztvén, francziák közt kelle maradnom. Azon kérdésre, miért maradtam el a balparton, viszonozám: „a hajó oda kötött ki megjutadva, tovább nem utaztam, nem tudván Bécs megvételét s félve az háboru veszélyeitől.“ Abban ellentmondást képzelt, a francziáktól félek, holott a francziákkal utazom s nem tudá megfogni azon nyilatkozatom, hogy én nem a francziáktól, de már Regensburgban próbált (?) ütközet veszélyeitől féltém. Végre mondá, St. Julien general minden pillanatban érkezend, akkor nekie bejelentend, addig lenék a polgármesternél őrizet alatt. Estve St. Julien néhány ezred katonával megérkezett. több versen kérém nálla lejendő bejelentésem; de ezt a derék honfitárs tisztól meg nem nyerhetém. A polgár-

mester egy mivelt ember éppen Heidelbergában esmeretes volt, tölem ott sok emberről, dolgokról tudakozódott s éjjelkor St. Julienhez mene jeleneni, hogy körülményeimet megvizsgálva, engem teljesen ártatlannak talált legyen, de St. Julien aludott. Ejjeli 2 óraker 4 fegyveres katona lépe szobámba, hogy mint fogoly kövessem őket. Virradatkor a mezőn a táborba érkezénk, hol egy ezredes mondá őreinek: ezen fogolyért éltetekkel kezestekedtek.

Ezután St. Julien — ki előbb az ellenséget, mely Lincz felől ellenekbe sietett, néhány katonával megszemlélte vala, — a serget elrendelvé, s midőn engem a vorpostokhoz parancsola vitetni, kiáltám: „engem ártatlanul hurezolnak, kérem leveleim megvizsgálását“, hangosan felelé: „erre nincs idő.“ Ekkor egy az ágyuk melletti kapitány nekem mondá: „az egész táborban el van az a hír, mint való, terjedve, hogy én francia kém vagyok. Hátunk megett a Duna, előttünk az utat elvágta a francziák; ha a veszedelem közelget inkább összekonczolnak engem, mintsem viszont a francziák keze közzé juthassak.“ Ekkor arra kérém, hogy ha meghálnék, óráim s egyéb drágaságom legyen övé, leveleimből megértend ki legyek s sorsomról édes anyámat tudósitaná, ki hollétemről semmit sem tud. Mindenre el valék szánva. A katonák legnagyobb elkéserevésben valának, sokan fegyvereiket elhányák, az étlenség fáradság miatt az út mellett elhullottak, s veréssel sem leheté felköltetni. Ezeknek megmagyarázatául irhatom: a mienkek azt gondolták Linczbe nincsenek francziák, azért a III. armáda egy része Linczet akará elfoglalni: egy csapat St. Julien alatt Eusnél átszállani, hogy így a francziák közlekedését Bécsből elvágják. De Linczből Bernadotte armádája által visszaverettek, s így kelle St. Juliennek is azon éjjel visszavonulni.

Délután mintegy 2 óraker a katonáknak nyugalom órája engedődött: ekkor is hijaban esdeklem St. Julien elébe vitetésemért — — — Estve egy kis városba érénk, hol a löhadi szállás volt. Sokan kijöttek a katonák eleibe, mondák: ez egy kém, felakasztják sat. A városba érve egy ezredes a tömlöczbe vitetésem parancsolá, de utközbe más rendelés Feldmarschal Koloredo eleibe lejendő vite-

ken át 1837-től a Nemzeti színház előadásait s ennek művészi fejlődése jó részben az ő érdeme. Mint költőnek, Gyulai nézete óta el van terjedve ez a felfogás, főérdeme, hogy a színpad nyelvét költőivé tette.

Nézetem szerint e felfogás hibás és nem is fejezi ki az igazságot. A Vörösmarty érdemei pedig nem lesznek kisebbek, ha az igazságot megmondjuk. Vörösmarty roppant tehetséggel szakította le a nyelv lánczeit, kivívta a megújított nyelv győzelmét s a nyelv számára felszabadította a képzelmét, mely ezóta duskált a szólamok virágaiban s színekben pompázott. De épen ezzel a lyra és dráma nyelvét egyaránt szónokiassá tette s a szív páthosa helyett csak a nyelv páthosában remekel s ezért legtöbbször hideg s érezzük, hogy a személyek mást beszélnek, mint mondaniok kellene. Lyrájában ez kevésbé észrevehető, mint drámáiban. Lyránkat a szónokiasságtól megmentette, illetőleg felszabadította Petőfi; de drámánk nyelve még mindig a Vörösmarty-féle nyelv szárazabb és tehetségtelenebb utánzása. A Vörösmarty szolgálata tehát kétes értékű és sokkal egészségesebb lett volna, ha Bánk bán nyelve lehet vala irányadó. Mert hogy mi az „a költői“, azt bajos dolog általában megmondani. Ez a mondás p. o. „jó napot“ — lehet költőibb, ha a maga helyén áll.

mint akármely színes kifejezés, mely nem oda való. A szónokias színes nyelv pedig mindig felbátorítja a tehetségtelen írókat, mert könnyűvé teszi a költést s könnyebb megírni e fajta stylben egy hős költeményt, mint a Petőfiében egy lyrai verset, mert ahhoz valódi tehetség nem épen szükséges, cz pedig a nélkül nem megy.

FERENCZI ZOLTÁN.

ATTILA ÉS NEVE

az ó-germán költészetben.

Írta:

DÖMÖTÖR JÁNOS.

z európai népvándorlás romboló és épen ezért újraalkotó mozgalmában akkora szerepet egyellen nép sem játszott, mint a hún. Ezt pedig különösen a mythosai küzdelmekből annyira kimagasló királyjának: Attilának köszönheté. E tényről tanuságot tesz Európa minden népének régi és újabb történelme és költésze. Attila rettegett nagyságáról zengett a lant az északi

tenger jég és hó borította szigetein: és az őt félve zengő ének hangjait ringatá az esti szellő a déli tenger suttogó hullámai felett. És épen e körülményből magyarázható meg, hogy tulajdonképen maig sem tudjuk tisztán Attila eredeti hún nevét, mert a sok variáns természetes következménye a név általános elterjedésének. Mindenki előtt ismeretes, hogy a nép, különösen az idegen nevekkel, miként bánik el; s mennyire igyekszik azokat meghonosítani, vagyis minden idegenes hangzástól és sajtáságtól megfosztani. A nép-etymologia szeszélyeinek különösen sokszor ki volt téve a hún király nagy neve.

Mert Attila volt a villám és népe a zivatar, mely egyfelől a délen összeomló, másfelől pedig az észak és közép Európában keletkező birodalmak közzé lecsapott. A húnok megjelenése és küzdelme nemesak az ó-világ politikai viszonyait forgatta fel és gyakorolt döntő befolyást az államok megalkulására; hanem az Attiláról zengő ének ott halt el a Columbus előtti Amerika partján, az oda települő normannok utódinak ajkain.

A húnok történelme annyira összeszővődött a gót törzsek (különösen keleti gótok stb.) történelmével, mint két fa, melyek ágai egymásra hajolva összefonódtak. A mai ember alig képes megérteni,

tésem parancsolá. Itten a Feldmarschalnak keseresen elpanaszlám ártatlan hurezoltatásom, megmondám mely nagy hiba lett légyen, hogy St. Julien velem azonnal nem beszélt, mert én csak akkor érkezve egész Regensburgtól fogva minden francia ezredek állását tudtam, tölem megérthette volna, hogy Bernadotte Linczbe van s a linczi veszély elmaradott volna. Midőn a marschal ezt bálulással értené, az ott levő fősegéd-tiszt alezredes Kappler mondá: „semmit se hidjen Exelenciád nekie, mert St. Julien az egész dolognak végére járt, s hogy kém vagyok, be van bizonyítva.“ Ekkor Kolorado a Stabs Auditorhoz vitete Ez uti leveleimet megvizsgálva s hol kétségei voltak felvilágosítást kérve, egy magyar huszár altisztet hátam mellé állita, ki nézné a kezem közt levő magyar leveleket, a gyász és anyám leveleit s vigyázva, jól olvasom-e elő azokat németre fordítva. Midőn ezeket elvégezném a Stabs Auditor kanapéjára ültete, mondá sajnálja sorsomat, én egy mivelt ártatlan ember vagyok, de így jár az ember, ha háboru idején ostoba kezek közzé jut. Mondá legyen várakozással, míg Koloradonál szabadon bocsátatásomat kieszközölné. Kevés idő vártatva vissza jöve mondá: oly annyira el voltam árultatva, hogy nagy bajba került szabadságom kieszközölése s mivel csakugyan az ellenem formált gyanut teljesen el nem oszthatta, uti levelem ugyan aláíratott, de úgy hogy viradatkor megindulva haza felé való utamat, — ki akkor oly közel valék Bécshez, hol pénzem is volt — Brün — Olmütz felé vegyem s a francziáktól mindig lehető legnagyobb távolságban mennék át a magyar földre. Uti levelemben a francia aláírás után vala az austriai aláírás, mi később viszont sok kedveltenségre adott az értetlenek előtt okot.

Más nap viradtkor megindulék 20 rosz banko forintokkal gyalog Brün felé, előttem egészen esméretlen földön. Másnap nagy örömmre utban találám egyikét azon katonáknak, kik hurezoltatásomba öreim voltak, s bizonyossá tehetém ártatlanul történt elítéltelemről. Gyalogláshoz nem szokva lábaim feltörtek s fájdalommal folytatám utamat. Délben egy ut melletti fogadóban, midőn egy katona tisztnek magyarázám a regensburgi út-

közetet s azt a nállam lévő uti földabroszból világositanám, a gazda előkéré uti levelem, s látván, hogy a francia táborból jöttem, itt le akara tartóztatni s a főhadi szálláshoz vissza vezetetni; nagy bajba kerüle őt környülményeim állásáról felvilágosítani. Ezért ezután kerülém az országutat, embereket s többnyire csak ösvényeken, magánosan folytatám utamat; vendéglőkbe nem tértem be s többnyire csak kenyeret ettem; éjjelenként a serházakban az ivó szobában, a nesterlegények közt zsupszalmán háltam, kaputomat fejem alá téve. Tisztát egész utamba nem vehettem, csak azon ingem maradván meg, mely elfogatásomkor rajtam vala. Brünbe érve arany óráért a kölcsönző hivatalnál pénzt akartam venni, de estveli 6 óra után a hivatal már be volt zárva. A rendőri hivatalnál, hol a tábornál lefolyt esetemet nem tudták, megnyertem, hogy utamat Olmütz helyett egyenesen Holicsra át utasították. — Szállást mint szegény vándor egy vendéglőbe sem kaptam. Ezért egy csésze kávéért íva estveli 8 óra után kiindultam, a kapun kimenve egy ezüst órámat egy zsidónak 15 papiros frton eladám. A városon kívül a mezőn a buzák mellé éjjeli hálásra lefeküvé, de mellettem elmenő katonáktól megértve, hogy az én utam az övékkel megegyezne, társaságokban éjjeli hálásra Austerlitzbe mentem.

Innen más nap reggel a híres austerlitz csataterén át utaztam. Ekkor történt az asperni ütközet, sok sebeseket találánk utban. kiket Brünbe vittek, s ha ezen ütközetet a mienkek elvesztik — viszont egy visszavonuló armada közé jutok vala. — Holicsnál egy brüni posztókkal megterhelt, a pesti vásárra menő szekérre ültem. Pestre érve ott találám az erdélyi udvari cancelláriát s udvari titoknok Bodoki Sámuel barátomat felkerestem kitől továbbbi utamra pénzt kölcsönözve, Pesten csak néhány órát mulattam s Kolozsvár felé tovább folytatám utamat.

Igy végződött Méhes Sámuel veszélyes, de érdekes útja, mely után nemsokára elfoglalá tanári székét a kolozsvári ref. collegiumban.

Méhes Sámuel önéletrajzából közli:

TÖRÖK ISTVÁN.

mekkora kölcsönös hatással volt egymásra a hún nép és a régi germánok.

Fájdalom azonban a középkor vandal pusztítási dühének és a Rómából terjedő fanaticus indolentiának, mely minden ös-pogány traditiót tüzel-vassal kiirtani igyekezett, az ös hunno-got „Mahabharata“ archetyponja is áldozatul esett, csaknem valamennyi első hajtásaival együtt. A gót traditiók ugyanis csak egy későbbi latin munkában, Jordanes becses műveiben maradtak fenn, mint halvány reminiscenciái a mult idők nagyságának.

Jordanes („De geth. s. goth.“) majd naiv rajongással majd rettegő esodálattal ír a „világ ostoráról“; meglehetősen hűen tükrözve vissza a gótok viszonyát Attilához, kik mint egykori szövetségesei és ellenfelei rettegve félék a hatalmas urat és rettenetes ellenségét.

De halljuk magát Jordanest, ki szerint: „Attila minden húnok ura és csaknem az egész Scythia népeinek egyetlen királya a világon, minden nép előtt esodált vala hirhedt híressége által.“ Majd meg „e világra a népek megrendítésére született férfunak s az egész világ félelmének“ nevezi. De nem egyszer említi hálásan, hogy Attila a germán népekkel megkülönböztetve bánt és hogy azok szövetségesei, barátai voltak.

Az Attilát dicsőítő hunnogot nagy eposz fozslányai megmaradtak azonban a többi ó-germán népek költészetében s csaknem minden dialectusban van belőle egy-két torso.*)

Az ó-izlandi Edda Saemundinának is több éneke (így az Atlamál és Atlaquida) foglalkozik Attilával; s a próza vagy Snorri Edda; a későbbi skandináv saga-irodalom, az ó-dán költészet stb., stb. mind kiváló elcszeretettel énekelnek a hún királyról. Ugyanez tapasztalható a Nibelungen-éneknél is, melynek számtalan változata ismételte újra meg újra Attila dicsőségét és nagyságát. E költemények oly dicsőítő hymnusokat dalolnak Attila tiszteletére, minőket az összes germán poézis egyetlen hőséről sem. Itt nem ember már Attila; itt isten, ki csak int és a germán hőskor leghiresebb daliái állanak készen szolgálatára. Egy esodaszép leány kérésére, hogy védje meg őt az utálatos szörnytől, mely üldözi, így felel:

König Etzel sprach mit Mächten:

„Du verstehst wohl meinen Sinn,

Ich will nicht für dich fechten,

Den ich der höchste bin...“

A világ urának tekintélye ugyanis nem enged, hogy maga ragadjon egy leány védelmére

*) Az angol-szászban: a Scópis vidsidh, Valdere; ófném. Hidebran-dal, latin-ófném. Waltharius.

A BÁNYATISZT.

Dráma 3 felvonásban.

Irta: *

Kempelen, Ella.

(Folytatás.)

Ella.

Dicsó szerelem, az igaz!
És boldog lenne ön azon tudattal,
Hogy lángszerelme mindhiába, mert
A kire vágyik, nem szereti önt?
Hát elviselné azt e nagy szerelme:
Hogy az, a kit magához kényszerített,
Ki folyton ott van oldalán — e nő
Azért nem boldog, mert az ön neje?

Kempelen.

Mindegy. Feláldozom szerelmem is, csak ön
Legyen az oldalomnál; legalább
Csak azt a léget szívjam, a mit ön;
Csak bájos arcját lássák szemeim,
Csak édes hangja csengjen a fülemben —
S boldog leszek ez áldozattal is —

Ella (gúnnyal.)

Lám, mily nemes és önfeláldozó!

Kempelen.

E perczbe, hogy ha más gúnyolna így...
De ön gúnyol, ön — és én hallgatok...
Szerelmem még ez éles tördőfést is
Eltüri s megbocsát —

Ella (ingerülten.)

Nekem bocsát meg ön?... E vakmerőség
Felülmul minden képzelmet! Uram!
De végre is én önnel nem vitázom
S ha mind e perczig nincs tisztába véle:
Hát tudja meg, hogy én önt megvetem...

Kempelen.

Ez mégis sok, kisasszony! Ám legyen!
De most kimondom itt határozottan:
Én szándokomtól el nem állok! Az
Enyém leend, ha addig élek is!
Az atyja pártomon van; ő
Id' adja s önnek jönni kell. Adieu!

(Menni akar.)

Ella (küzdéssel.)

Megálljon még! Egy szóra még, uram!
Tudom, hogy önnek tartozik atyám
S ez alapon formál jogot kezemhez,
Ezért beszél ilyen határozottan...

fegevert. Ott vannak vatallusai, a királyok és fejedelmek, kik elvégezhetik helyette.

Tizenkét király, ugyanannyi herceg, 30 gróf, számtalan lovag és szövetséges állott szolgálatára. De a hatalmas király nem él vissza hatalmával, s nem válik kegyetlen zsarnokká:

„Der König war mild und gerecht;
Sein gleichen fand nirgend man.“

Azon különös érdeklődés és előszeretet okait, melylyel az ó-germ. poézis Attilával foglalkozik, magából Attila jelleméből, óriási nagyságából és a gót törzsekhez való viszonyából lehet megmagyarázni.

Attila megjelenésekor Európa legvitézesebb népei a germánok valának, kiknek nyers ereje előtt félve hunyázkodék meg a kicsapongás és erkölcsi súlyedés fertőiben elpuhult Róma.

És ime, mint üstökös jelent meg egy más nemzet, mely hadi tetteivel és ellenállhatatlan vitézségének hírével tulszárnyalta, sőt meghódította a rettegett s már elbizakodott germánokat. E nép, mely mint medrét vesztett folyam, söpört el mindent útjából, mi ellentállt, a hún vala és vezére: Etele.

Ilyen fenséges jellem, óriási nagyság és megrendítő tragicus sors, milyen Attilaé volt, méltán adhatott szárnyakat a germán költők romantikus phantaziájának és szolgáltathatott tárgyat az eposz és dal zengésére.

... Uram! Imént a szerelem szavát
Hangoztatá előttem... És ha erről
Beszélni tud, úgy szíve is van önnek
S ha szíve van, meghallgat engemet.
Én szeretek, én nem vagyok szabad...

Kempelen.

Mit? Szeret?

Ella.

A kit szeretek, engem is szeret.
Szívem örökre az övébe forrt.
(Összekulcsolt kezekkel.)

Uram, könyörgök, esdeklem: tekintse
Két ifju szívnek életét, jövőjét;
Két ifju szív üdvére kérem önt,
Mely még az életből nem ismerős csak
A szenvedéssel és a fájdalommal:
Ne álljon ön utunkba, oh uram!
Ön átélvezte mind, a mit az élet
A szomju szívnek nyujthat: kéjt, gyönyört—
Mondjon le rólam, oh ne bántson engem!...
Mutassa meg, hogy ember s lelke van,
Mely könyörülni tud... Ön vagyonos,
S ha engemet nem is szakít le ön;
Száz alkalom kínálkozok szívének,
Mely szenvedélyét kielégíti —
Nekem csak egy van üdvömhöz — s ha ezt
Az egyet is megsemmisíti ön:
Tönkreveté úgy éltem is vele
És tönkretesz más ifju éltet is...

Kempelen (érzékenlenül)

S ki az az ifju, a kit ön szeret?

Ella.

Ne kérje ezt; nem tartozik ide!

Kempelen.

Nem mondja? Jó!... Különben gondolom...
Haha! Dicső egy parthie, az igaz!
A koldus! Lám, ki hinné!...

Ella.

Megtiltok önnek minden szót, a mely
Öt bántaná!...

Kempelen.

Dehogy? No lám! S még önnek áll felebb?
Dicső leány! Most kezdem csak szeretni —

Ella.

Ön nyomorult! S e szóval végeznék —

Kempelen.

Még nem, kisasszony. Végét nemsokára
Tatája mondja meg. Csak türelem...

Ella.

Szerencséje uram, hogy nő vagyok,
S arczatlanságát úgy, a mint e perczen
Megérdemelné — nem büntethetem.
De, hogyha önben egy fikarcnyi is van
A becsületből — úgy most távozik!

(Ajtót mutat.)

Kempelen.

Nagysád kívánja — és én távozom;
Hanem ígérem, itt leszek azonnal;
Tatája fog kísérni — és remélem,
Akkor csak aztán szívesen fogad...

Ella.

Önt megvetem! S jöjön akárkivel,
Önt mindig megvetem...

Kempelen.

No majd meglátjuk. Adieu!
(Magában.)

S most már azért is az enyém leszel,
Akármilyen lesz, bár pillanatra is!
(El a középajtón.)

VI. jelenet.

Ella egyedül. (Kimerülve leül.)
Ah, istenem, ne hagyj el!... (Szünet.)
Nem tehetem meg! Nem, hiába minden!
Tagadjanak ki, tegyenek akármit:
Ez áldozatra képtelen vagyok!
Az ég tanum rá, hogy nem tehetem!
S ha bűn szülőért meg nem tenni ilyet,
Am hadd legyen! Kiállom büntetésem
Akármilyen nagy lesz, melylyel érte sujt!
De hogyha isten mindent lát az égből,
Ezt nem róhatja fel bűnül nekem;
Ő és Andor lesz, a ki megbocsát!
És ez elég lesz...
(Kimerül.)

VII. jelenet.

Kálmán, Ella.

Kálmán (balról jön, nem veszi észre Ellát, magában.)

Végünk van. Most már oda az utolsó
Remény is. Itt csak az isten segíthet!
Azt sem tudom most, melyikért tegyek?
Kit, hogy segítek? Ah, eszem, ne hagyj el!
Riegent valaki felbujtotta szörnyen —
És ép evel az asszonyval... Nagy ég!
De most már mindegy. Úgy se veszi el még,
Csak megkéri s ez nem halasztható —
Néhány nap mulva minden rendbe van —

Ella (észreveszi)

Ah, hála isten! Csakhogy itt van ön!

Kálmán.

Az istenért! Mi lette Ella önt?
Maradjon ülve, Andor rögtön itt lesz...

(Félre.)

Tudtára adjam? Oh ég, mit tegyek?

Ella.

Ah, jöjjön is! Már nem bírom tovább —

Kálmán.

A mama mit beszélt?

Ella.

Andorról tudni sem akar,
Erős szándékuk Kempelennek adni —
S én ellenállok mindezek dacára!
Én nem leszek ez emberé, ha tán
Maga az isten kényszerítne, se —

Kálmán.

Nem is lehet! S nem is lesz, biztosítom.
Hol a mamája? Hadd szólak vele?

VIII. jelenet.

Riegenné, Irma, Kálmán, Ella.

(Ép az utolsó szónál lépnek be.)

Irma (Ellához.)

Édes, jó Ellám, légy erős —

Riegenné (Kálmának.)

Fölösleges. Mindent tudok. Azonban
Bocsásson meg, ha rosszaságot
Fejezem ki e pillanatban önnek.
Ön, tisztelendő, régi jó barátunk
S kívánom, hogy tovább is az maradjon —
De azt éppen nem helyeselhetem,
Hogy ügyünkbe beavatkozik!

Ella. Anyám!

Kálmán.

Elismerem, hogy tán olyanba szóltam,
Mihez talán nem volt jogom. De engem
A tiszta szándék s szeretet vezérelt,
Hogy két szívet megmentsek önmagának
S családjukat megóvjam a piszoktól —

Riegenné.

Köszönöm szíves jóindulatát!
De most az egyszer mind hiába volt.
Ella azé lesz, a kinek mi szántuk —

Irma. Anyám, ne légy —

Riegenné.

Hallgass! Tenéked semmi szód ez ügybe!

Kálmán.

De asszonyom! (Irmához.) Hát Irma, szól-e ön?

Riegenné (hirtelen.)

Régi hazugság Kempelenről ez!

Jól ismerjük...

Kálmán.

Ez már szörnyűség!
Nem, asszonyom! Ön félre van vezetve
Ellát ez ember...

Riegenné.

Ella hozzá megy: akarom, akarjuk!

Ella (térdre hull.)

Anyám!

Te vagy az első a világon,
A kihez forró szeretet csatol,
Kiért kész volnék bármi áldozatra —

Riegenné. Látom!

Ella.

Csak ezt az egyet ne kívánd, csak ezt ne!
Hiszen szerettél mindig. Engedelmes
Leányod voltam; nem bántottalak meg
Soha. Megtettem mindent. Oh, de ezt,
Ezt nem lehet, nem bírom, nem tudom —

Riegenné.

Jól van, legyen hát. Tégy, a mit akarsz —
(Riegen és Kempelen a középről.)
De engemet ne hívj többé anyádnak!

Irma. Ah, mit teszel anyám!

IX. jelenet.

Riegen, Kempelen, előbbiek.

Riegen És engemet atyádnak, rossz leány!
Ella (tompán.) Készen valék ezekre...
Kálmán (Ellához közeledik, halkan.) Lelketlen fajzatok!
Riegenné. Jöjj, Irma lányom; a vendégeket
Magukra hagytuk... Majd végez Jenő —
Irma. Atyám, az istenért! Ne öljétek meg őt!
Riegen. Eredj!
Kempelen. Mióta így, kisasszony! Na ni...
Riegen. Hallgass s eredj: a vendégekre gondold!
Irma. Oh, édes istenem!
(Riegenné, Irma el balról.)

X. jelenet.

Ella, Kálmán, Riegen, Kempelen.

(Kolompognak.)

Riegen.

Még egyszer kérdem: mégy-e Kempelenhez?

Kempelen (Riegenhez.)

Hogy miért utál így? Meg nem foghatom!

Kálmán (szólni akar Irma felé.)

Riegen (elvágja.)

Tudom! Bocsánat! Nem hallgathatom meg —

Kálmán. Meg kell hallgatnia!

Kempelen (magában.) Még ez is? ... Ah!

Riegen. De nem! ha mondom. Végre is, uram —

Kálmán. Igaz!

Tegye hát tönkre gyermekét.

(Hátrább vonul.)

Riegen (Ellához) Nos... beszélj!

Ella (küzdés után, önzéssel.) Nem megyek!

Riegen. Leány! Nekem mersz ellentmondani?

Felejtet-e, hogy én atyád vagyok?

Ella.

Azt nem felejttem s soh' sem is fogom.

De én ez urnak neje nem leszek!

Ölj meg, tagadj ki — van jogod reá.

De kényszeríteni, erre nincs...

(E közben a kolomp elhallgat, a hegyen, a bányaművek körül
illuminatio s mozsárdurrogás; a bal ajtón ünnepi bányász-
ruhákban többek élén Andor lép be; a mint azonban észre-
veszi a helyzetet, sokat visszakiált s csak negyed magával
marad benne.)

XI. jelenet.

Andor, Guttman, előbbiek, egy bányaőr és bányász.

Riegen.

Jól van; tehát légy Rétinek, e rongyos.

Haszontalan, gézengúz semminek.

Ki ily örülten elbolondított

Hátunk mögött, tudunk, hirünk nekül...

Andor (ki már e szavakat hallotta)

(Ellához rohan.)

Uram! Szerencséje, hogy szeretem e lányt

S hogy ennek atyja! Mert e pillanatban

Az isten volna irgalmas, kegyelmes!

Ne félj, szerelmem. Itt vagyok. Karom

Megvédelmez a félvilág hatalma

Ellen is!...

Ella. Oh Andorom, ne hagyj el!

Riegen. Mi ez, uram? Ki engedé meg önnek

Hivatlanul házamba hogy belépjen?

Ki hitta önt ide?

Andor (G-ékre mutat, kik hátul maradtak.)

Láthatja ön, mért léptem hajlokába —

Riegen. Fölösleges volt! Öntől úgy se kell.

Kálmán (magában) E pillanattól feltem én előre —

Guttman (üdvözölni akarja.)

Nagyságos bányaőrök ur! Midőn —

Riegen. Ne bántsa ön. E pillanatban nincs

Kedvem reá. — Mehetnek!

Guttman (meghajtja magát.) Igenis!...

(El a többiekkel.)

XII. jelenet.

Riegen, Andor, Ella, Kálmán, Kempelen.

Riegen (Andorhoz.)

És most, uram, hogy gyors s rövid legyenek,

Hallgassa meg, mit mondandó vagyok.

Ön szereti leányomat, ugy-e?
Azt mondja ön...

Andor. Jobban, mint atyja s bárki a világon —
Kempelen (kárörvendve, magában.)
Majd mindjárt kitűnik!...

Riegen. Ime tehát, én önnek adom őt,
Vigye magával, most, e pillanatba...

Ella. Atyám! Oh istenem! (Elájul.)
Kálmán (felfogja.)
Az isten szent szerelméért, kisasszony!
Térjen magához... Ez már szörnyűség!
Andor (megdöbben.) Én?... most... uram?...

Riegen (kárörömmel.) Nos?...

Andor.
Csak pár hetet, uram! S lelkekre mondom,
Boldog lesznek, ha elvihetem innen —
De most —

Kempelen (kaczag.)
Riegen. Haha! Hát így vagyunk?...
Tudtam előre! Nos leány, ez az
A férfi, a ki tégedet szeret —
Ez csábított el, e kalandor, ez!...

Andor (fenyegető mozdulatot tesz.) Üdvösségemre!...

Riegen. (levelet vesz elő.)
Mind (feszülten.)
Ella (is figyelni kezd.)
Riegen (körültekint.)
Mi ez, azt kérdelek? Hát csak az, hogy ez, itt
(Andorra mutat) Haszontalan egy csábító, ki most,
E pillanatban, a mikor od'adják:
Lemond kezéről —
(A kertből vendégek jönnek az erkélyre.)
Ella (felugrik.)
Az nem lehet! Andor az égre szólj!
Riegen. Majd szólok én!
(a levelet kibontja s kezében tartja.)
Andor. (lehanyatlak.)
Riegen. Kedvese van: a piszkos Váriné,
Kinek adós is... Ime levele...

Kálmán. Az nem igaz! Az vakmerő hazugság!
E sátnában a boszu dolgozik,
Mert megvetette...

Riegen. Ezért nem kellesz neki most, mikor
Od'adtalak, hogy légy övé, vigyen —
Ella (megijedve néz Andorra.)

XIII. jelenet.

Váriné, előbbiek.

Váriné (berohan, megáll, körülnéz; aztán Riegen előtt)
Uram! Remélem, kapta levelem?
Nehogy azt higgyék, hogy a mit írek,
Csak rágalom: im most is állítom,
Hogy ez az ur itt (Andorra mutat) szeretöm, a ki
Megcsalt, behúzott...
(Ördögi vakmerőséggel.)
Mondja, nincs-e ügy?...

Ella. (Kálmánhoz.) Jaj! Vigyen el! Vigyen ki!
Kálmán. Egy szót se higgyen! Bosszu az egész,
Kiszámitott bosszu —

Kempelen. Haha!
Andor (Várinének rohan; visszahökken s tompán.)
Igaz, hogy én e nőnek tartozom;
Ma kellett voln' fizetni s nem tudék...
De pár nap és én tisztában leszek —
Egyébre nincs szóm...
(Ella elé borul, megragadja kezét.)
Ellám! Szerelmem! Én igaz vagyok!
És esküszöm mindenre, a mi szent:
Atyám porára, üdvömrre, jövőmrre,
Hogy én egyedül tégedet szeretlek —
S mindaz, a mit e pillanatba' hallál,
Hazug koholmány, ocsmány rágalom,
E piszkos asszony bosszuműve csak,
Kit megveték szerelmével együtt...
Ella (fuldokolva.) Menj! (eltaszítja.)
Andor (örülten hátrál.) Jaj!...

Váriné (Riegenhez.)
Ismételem: mit mondtam, szent igaz!
És bármikor bebizonnytom önnek —
Ennyit akartam. Nincs több szóm. Adieu!
(El balról, a hol jött.)

XIV. jelenet.

Előbbiek Váriné nélkül.

Kempelen. (Ellához.) No hát, kisasszony!?
Riegen. Ki innen, nyomorult!

Feloldom önt hivatalától is.
Andor (megtörve.)
Jól van, uram. Én elmegyek. De ismét
Visszajövök s kerülje szememet!...
Ellám! Csak egy szót. Mondd: hiszel szavamnak.
Ella. Menjen! Nem ismerem!
Andor. Isten veled! (Kirohan.)
Kálmán (Ellához)
Az ég rendelte. Tűrjön békével,
Ha csendesül, majd mindent megtudand.
(Függöny leesik.)
(Folytatása következik.)

PESTI POSTA.

XXX

Budapest, nov. 25.

ha ilyen a November, milyen lesz a
Január?... Napok óta nem győzöm
magamat fával és szénnel. A der-
mesztő hideg fődél alá kergeti az
embert, a jó meleg kályha közelébe,
olvasni valamely angol regényt, mely-
ben le van írva a theafőző kazán sustorgása. A
főváros fehérbe öltözködött, magára vette az ár-
tatlanság mezét. (Oh a vén demi-monde!) Több
nap óta majdnem szünet nélkül, esik a hó. Most
is mialatt e sorokat írom, oly sűrű havazás van,
a minőt Kolozsvártt nem láttam sokat, pedig ott
érteneik hozzá! Szóval: valóságos karácsonyi idő-
járás. A gyermekek várják a kis Jézust, hogy bá-
but, katonát, képeskönyvet hozzon nekik; az öre-
gek pedig várják az újesztendőt, mely talán több
szerencsét, több sikert hoz és kevesebb csalódást,
kevesebb gondot. Persze mind a két fél elszám-
olta magát, mert bizony még messze vagyunk
odáig. Nem a csalódásokat értem, mert abban
bő részünk van minden órán!

Nekem egyébiránt most felvitte isten a dol-
gomat, fel egész a harmadik emeletre, s az ab-
lakhoz kell lépnem, hogy belássam a fél vá-
rost. Jobbra a szürke Gellért hegy emeli föl
agg fejét, azzal az undok csákovával a tetejében, mely
most, hogy a hó belepte, úgy néz ki, mint egy
óriási hálósipka. Valóságos budai „spiszburger“...
szinte hallom a hortyogását, mert alszik ám a jó
öreg, még mindig alszik.

Bezzeg ébren van itt szembe az üllői-úti
nagy kaszárnya!... Meg emitt balra a Lu-
doviczeum.

Rettenetes harcias idöket élünk! Vért is lá-
tok folyni minden áldott nap; mert idelent ezen a
nagy udvaron egy hentes lakik, ki minden 24 órá-
ban legalább három hizott sertést vág le. Úgy hoz-
za őket jókor reggel szekéren, s egy darab ideig
hagyja őket turkálni a szemetes udvaron, remé-
nyektől és kukoriczától hizottan, építeni légvára-
kat egy jobb jövőre, míg az élesre fent kés —
melyet szemük láttára köszörül — egyszerre el-
vágja mind e szép reményeket s a torkukat. Délre
már a sok szép szalonna, oldal rendre ott fekszik
egymás mellett a gyékényen. Este aztán ugyanazon
szekéren, (Oh érzéketlen brutalitás!) ugyanazon
szekéren szállítja el hordókban a frissen eresztett
aludt zsirt. Ah! milyen halandók vagyunk!
Minő gyors változása a „tény“-eknek!...

Ad vocem „tény“! Egy kedves kolozsvári ba-
rátomtól, ki híres arról, hogy mindenben a „tény“-ek
embere, fölötte szeretetreméltó levelet kaptam
a napokban. Levelében többek között emli-
tés tesz arról, hogy a „Grand-kaffé“-ban „Pesti

postá“-im olvasói közül némelyeknek nem tetszik
az, hogy oly sokat panaszkodom a zongorajáték
ellen.

Oh istenem! Hát azt hiszik, hogy nekem
tetszik?...

De hát én akkor még nagyon rossz lelkű em-
ber voltam, ki embertársainak semmit sem tud el-
nézni, megbocsátani. Most már nem úgy van. Én
egészen megváltoztam és érzelmeimet „dressiro-
zom“. És mennyire vittem már ezen a téren!...
Lám ma éjjel sem tudtam egy negyed órára el-
aludni, családom is ki van forgatva egész valójá-
jából, miért?... Alattunk a második emeleten
minden este dárídó van, mely rendesen éjjelutáni-
g tart. Zongora, kurjongatás, ének... és én nem
haragszom, szívem el van érzékenyülve, könnyek
töltnak szemeimbe, ha meggondolom, hogy azok,
kik odalenn mulatnak, édes mámorba ringatódva,
— egész héten át pihennek, jól esik hát nekik
egy kis nyugalom, egy kis mulatság. Aztán az
a magas culturalis polcz. melyen ez egyének álla-
nak... azok a hazafias és költői becsesél bi-
ró dalok, énekek!... Na éjjel például folyvást
az a nóta járta, melynek dallamára a minap egy
suszterinas az utczán ezt a szöveget énekelte:

„Sárgarépa, petrezselyem,
A vénasszony veszedelem!
Csicsóné, galambom...“

No hát nem megindító ez? Nem közvetlen
és szívhez szóló nyilatkozata a gyermeki naiv lé-
leknek? Nem tanúsága a nép parabolákban, figu-
rákban, allegoriákban gazdag kedélyének?...

Ah! milyen édes így az élet! Ha esténként
lehajtom hűnös fejemet a gondvetette nyoszolyára
s megszólal a lent lakozó hentes bácsi két kedves
komondor kutyácskája és csahol oly édesdeden
egész éjszaka, hajnalig, mikor a kakas kukuri-
kolása s a sertéskek rikoltozása váltja fel e hang-
elegyet... ha ilyenkor meggondolom, hogy itt
az én lakásomhoz közel nem rég leütöttek egy
embert az öt forintért, melyet nála találtak, szom-
szédomban pedig kiraboltak egy boltot... ah!
akkor azt hiszem, hogy nem a bodzafa utczán la-
kom, a főváros kellő közepén, de hogy künn va-
gyok valahol a Bakony mellett, vagy az alföldi
puszták valamelyik tanyáján... s ez az én poe-
tikus lelkemnek olyan kimondhatatlanul jól esik,
hogy le sem tudom írni!...

„Oh! mily szép az aratók élete!...“

Tegnap egy fölötte érdekes vendégem volt.
Nyitray Emil ur az „Amerikai Nemzetőr“ szer-
kesztője és kiadó tulajdonosa tisztelt meg látoga-
tásával. Üzenetet hozott nekem abból a csodálatos
Eldoradóból, abból a „Phalanster“-ből, melynek le-
írásával Madách Imre megelőzte a kort. Sok min-
dent elbeszélgettünk a tengeren innen s tengeren
túli állapotokról. Nyitray ur megjegyzéseiből he-
lyes és mélyreható bonczolgatásaiból azt a fő kö-
vetkeztetést vontam, hogy Amerikában a ki dol-
gozik az ur, s az ingyenélő éhen hal.
Nálunk megfordítva van: a ki ur az ingyen
élő s a ki dolgozik többnyire éhen hal.

Írnék még többet is ez érdekes dologról, va-
lamint multkori levelemben tett ígéretemet is be-
váltanám, hogy említést fogok tenni az őszi tárlat
néhány tájképéről és szoborműveiről, de ma nem
tehetem. Isten látja lelkemet, olyan romantikus han-
gulatban vagyok s olyan lágy szívű, hogy mada-
rat lehetne vélem fogatni. Többet mondom: ma
alá tudnék írni egy váltót, — mint jótállót!

Isten önnel és pergetett méz!...

GABANYI.

SZINHÁZBAN.

Szombaton, nov. 22-én Csiky Gergely *Nora* cz. darabja került színre színházunk legjobb erőivel. Tulajdonképen tárczánkban, a Várnászról mondott megjegyzésünk erre is talál, mert ebben sincs tragikai alap; mert az egész szomorúság egy levél át nem adásán alapszik, tehát a főszereplőkre nézve félreértésen, a melyet okos emberek vér nélkül szoktak elintézni. A darab személyei a conventionalis szónoki stílusban beszélnek, a legkomolyabb dolgokra rosz vicceket faragnak s habár legkivált *Nora* a lélekállapotok egész kinzó-lajtorjáján van fel és le, fel és le rángatva, mégis vagy épen ezért egyetlen igazi lélekállapot sincs jól rajzolva; a személyek folytonosan bölcsekednek, de azért egyetlen szívből kipattant gondolat sincs ez elnyújtott és cselekvény nélkül szükölködő darabban. Tulajdonképen a III. felvonásban vége lehetne; a IV-ik csak a női szerepért van toldva. Ez a darab meglehet a Csiky komoly ambíciójának születte; de a muzsának nincs köze hozzá s a szív költészete elfordult az agyas szóhalmaztól. Minden jelenet megannyi zsákutcának tűnik fel, melyből nincs haladás semerre s akkor sok szó közt megint megteszik a személyek visszafelé az utat, hogy új zsákutcába menjenek. A közönség unatkozott s alig látszott érdeklődni a személyek sorsán, sem a szindarab iránt, melynek még sceniozása is roszul sikerült, úgy hogy a naivság valóban mosolyt keltő volt. A szereplőket többször tapsolta a közönség, kivált Kovácsot kicsi és színtelen szerepében s aztán Medgyaszai k. a.-t, ki valóban nemesebb munkára méltó buzgalommal igyekezett ez idegtánczoltató lélekjátékokat kifejezni, miket a szerző e személye nyakára rótt, mire egyik ismerősünk azt jegyzi meg, hogy ez igazi *Caracalla tragoedia* a „Színházi képtelenségek”-ből.

Csütörtökön, nov. 27-én „*Mauxroix gróf*” (*Les Mauxroix*) került színre, egy kis limonádé-dráma 3 felvonásban, melyben a törvényes és elhagyott feleség s a törvénytelen, de szeretett nő s ezek gyermekeinek harczi vannak érzékeny jelenetekben előadva. A darab a házasságok felbonthatásának kérdése körül forog; de magát a problémát nem taglalja; hanem az elérzékenyedésben keresi a megoldást, mi csupa jó emberek közt nem is bajos. Az ily darab csak nagy művészet mellett arat sikert, pedig a mint észrevettük, a szerepek sem voltak eléggé betanulva. Majd minden szereplő megbottolt, még Gerő Lina is, ki különben teljes szeretetreméltósággal játszott s ő mellette Szentgyörgyi, a képviselő kis szerepében pompás volt. Daróczi k. a. igyekezettel játszott; de kevés sikerrel. Szenvedése inkább vergődés volt s maszka sem mutatott oly nőre, kinek 20 éves fia van.

E darab mellett egy kis francia vigjáték is került színre ugyanekkor a „*Kapu előtt*” című, melyben egy az utcára szaladt fiatal özvegy és Delaunay Roland színész párbeszédei vannak, melyek természetesen megkéréssel végződnek. A darabot Teleki Blanka grófnő fordította, a mint észrevettük, szép nyelven s ügyes fordulatokkal, melyek folyton felkeltették a figyelmet s a közönség jól mulatott a kellemes apróságon. A fiatal özvegyben Nagy Ibolyka k. a. üde megjelenésével s könnyed, értelmes beszédmodorával, mely láthatóan a társalgó szerepekre utalja, eltalálta a hangot; Kovács pedig az ő szokott kedélyes humorával minden szót pompásan mondott el.

F. Z.

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvárt. 1884. november 29.

— **HYMEN.** Batizfalvy Erzsébet k. a.-t, dr. Batizfalvy budapesti egyetemi tanár nyelvtudós és szép leányát, kit lapunk munkatársai sorában tisztelhetünk, a napokban jegyezte el Dr. Trajtlér István.

— **CARMEN SILVA** (Erzsébet Románia királynéja) „*Rajzok*” című művére küldtek be szerkesztőségünkbe előfizetési felhívást. A rajzokat Harmath Lujza, ismert írónk fordította. A megrendelési felhívás következőleg hangzik: „Tekintve azon rendkívüli népszerűséget, melyet Carmen Sylva az utóbbi évtized alatt mint író magának kivívott, s azt, hogy művei az összes művelt nemzetek nyelveire át vannak ültetve, hasznos szolgálatot véltém tenni a magyar olvasó közönségnek is, midőn legújabb művét — megszerelve a jogot hozzá — lefordítottam. A koronás író, midőn műveiben magasröptű idealismust, egyszersmind érzelmeiben végtelen melegséget és bámulatos emberismeretet áru el. Könnyedén, úgyszólván egyetlen vonással rajzolja a szív hullámzó érzelmeit, s mintegy röptében lesi el az élet apróbb és nagyobb titkait. Műveim meglátszik, hogy nem divatos szenvedélyből, hanem valódi ihlettel írja, s hogy a muzsák egy perczig sem hűtlenek ő hozzá, ki magas rangja dacára is mindenek fölé helyezi társaságukat. Azt hiszem, művelt közönségünk érdeklődéssel fogadja e kedves rajzok megjelenését, ez által lehetővé teszi nekem, hogy a magas rangú író többi műveit is rendre lefordíthatom. Harmath Lujza.”

— „**SZÉKELY TÜNDÉRSZÁG**” cím alatt Benedek Elekől nemsokára egy érdekes munka fogja elhagyni a sajtót. A munkát a „*Pallas*” adja ki; a szerkesztőségünkbe beküldött előfizetési felhívás a következő: „Idei könyvpiacunknak kiállításban legdiszesebb, tartalomban legérdekesebb jelenségére: a Székely Tündérszagra teljes bizalommal hívjuk fel Czimmed becses figyelmét. Körülbelül 40 eddig kiadatlan székely népmesét s balladát tartalmaz e könyv Benedek Elekől, ki a Kisfaludy-Társaság által kiadott „*Magyar Népköltési Gyűjtemény*” 3-ik kötete után ezuttal másodszer lepi meg a magyar közönséget a székely népköltészet gyöngyeivel. E könyv kiadásával, diésekedés nélkül mondhatjuk, hogy nem közönséges szolgálatot tettünk a magyar irodalomnak és közönségnek, midőn silány, sentimentális német mesék helyett a székely népköltészet igazi gyöngyeit nyújtjuk, e gyöngyökhöz méltó díszes foglalatban. A „*Székely Tündérszág*”-ban közölt mesék nem szolgai másolatok, olvasásuk nincs megnehezítve a dialektus megtartásával, ez a könyv tisztán a nagy közönségnek van szánva s egyforma élvezettel olvashatják az ország bármely vidékén. De azért a mesék mitsem veszítettek székely jellegükből. A mesélés módja, a sajátosabb székely kifejezések megtartása, hiven megőrzik azt az eredeti székely jellegét és zamatot, mely e mesék olvasását kétszeresen teszi élvezetessé. Fantastikus, humoros, bohókás, de mindig tanulságos mesék egymást váltogatják a „*Székely Tündérszág*”-ban s olvasásuknál valóban Tündérszágban képzeljük magunkat. Végére hagyjuk, a mit előre kellett volna bocsanatunk, hogy a fiatal mesélő könyvéhez nagynevű írónk Rákósi Jenő írt tanulmány szerű előszót, s hogy 20 művészi illusztráció Gyulai László és Pataky László jeles festőinktől emeli a különben is ritka díszes kiállítású könyv értékét. Büszkén mondhatjuk tehát, hogy a „*Székely Tündérszág*”-nál szebb karácsonyi ajándékot — mindkét nembeli ifjak és felnőttek részére egyaránt, nem ajánlhatnánk t. Czimednek. A „*Székely Tündérszág*” e hó végén jelen meg, a legfinomabb papíron, nagy 8-adrét alakban. A 18 éves művészi czimképpel ellátott kötet ára fűzve 3 forint, vászonkötésben 4 forint. T. Czimed becses megrendelését az ide mellékelt bárczán hozzánk juttatni kérjük Budapest, 1884. november közepén. Hazafiai üdvözléssel „*Pallas*” irodalmi és nyomdai részvénytársaság könyvkiadó hivatala.

— **A MAGYAR FÖLDRAJZI TÁRSASÁG** f. hó 28-án Hunfalvy János elnöklete alatt ülést tartott, melyen Vámbéry Ármint tartott felolvasást Moser Henrik közép-ázsiai útjáról. Moser 1868 tavaszán mind önkéntes a Samarkand meghódítására induló orosz hadsereghez csatlakozott. Aztán Vámbérytól kapott ajánlólevéllel Bocharába ment, s itt igen sok selyemgubót vásárolt össze, mert meg akarta honosítani Európában a bocharai selyemtenyésztést. Az oroszok azonban kifosztották karavánját s Moser üres kézzel tért vissza Svájce-

ba. Nemsokára ismét elhagyta Európát és elhatározta, hogy Pétervárról Indiába megy azon az úton, melyet előtte már két magyar ember taposott. E két férfi: a nem rég elhunyt Berzenczey László és dr. Honigberger Márton János brassói orvos. Berzenczeyvel Vámbéry Konstantinápolyban találkozott 1868-ban s ekkor hallotta tőle, hogy a magyarok ősi hazáját akarja felkutatni. 1872-ben angol lapokban olvasta róla, hogy Kaszgarban tartózkodik. Kaszgar határában ugyanis elfogták őt s bevitték a városba, a hol ugyanebben az időben egy angol diplomata is tartózkodott. Ennek a közbenjárására szabadon bocsátották a vakmerő magyar embert. Ugyancz az utat tette meg 1882-ben Moser Csernajeve orosz tábornok éppen Taskenbe készült és Moser Csernajeve seregéhez csatlakozott. Mint a Csernajeve által Bocharába küldött követség tagja, két hónapig volt vendége az emirnek. Itt elvélva a küldöttségtől, Khivába s európa felé még soha nem járt területen a turkománok földjére ment. A kemény tél nem engedte, hogy Indiáig hatoljon s Askarból kénytelen volt tél közepén a perzsa hegységen át Teheránba menni s innét visszatérni Európába. Vámbéry azonkívül sok érdekeset beszélt, kivált az oroszok közép-ázsiai terjeszkedéséről. A közönség mindvégig feszült figyelemmel hallgatta a jeles tudós előadását és élénk tapsal jutalmazta a felolvasást.

— **A SZENT-LÁSZLÓ TÁRSULAT KÖZGYŰLÉSE.** A Szent-László-társulat f. hó 28-án Schlauch Lőrincz szathmári püspök elnöklete alatt, a központi papnövelde dísztermében tartotta rendes évi közgyűlést, melyre a tagokon kívül nagyszámú közönség gyűlt egybe, Schlauch Lőrincz elnök az ülést nagyszabású beszéddel nyitotta meg. Az elnök beszédét a közgyűlés nagy figyelemmel hallgatta és több ízben zajos tetszéssel szakította félbe. A beszéd végeztével az eljenzés alig akart szünni Balogh Sándor alelnök a közgyűlés érzelmeit tolmácsolandó, hálás köszönetét fejezte ki az elnöknek, és egyszersmind indítványozta, hogy a remek beszéd ne csak jegyzőkönyvileg örökítessék meg, hanem külön lenyomatban is adassék ki. Az indítványt a közgyűlés egyhangulag elfogadta. — Ezután Lonkay Antal lovag azt indítványozta, hogy a pápához az ez évi közgyűlés is üdvözlő feliratot küldjön, valamint szeretetének évi adóját, a sokasos 1500 frank Péter-filért ez alkalommal is eljuttassa kezeibe. A közgyűlés egyhangulag elfogadta az indítványt. Ezt követte a titkári jelentés, melyet Ágoston János titkár olvasott fel. — Ezután felolvastatván a pénztári kimutatás, kitűnik, hogy a társulatnak 48,315 forint 60 krajczár alapítványi tőke áll, rendelkezésére. E jelentés, valamint a számvizsgáló bizottság jelentése tudomásul vétetvén, a számvizsgáló bizottság tagjai jövő évre is megválasztatnak. — Következett az igazgató választmány kiegészítése, melybe tagokul megválasztottak: Gervay Mihály miniszter-tanácsos, Tillmann Lajos pénzügyminiszter, titkár, dr. Való Simon papn. tanulmányi felügyelő és Venczel Antal papn. igazgató. Indítványok nem terjesztettek elő. Ezzel ki levén merítve a tárgysorozat, az elnök a közgyűlést bezárta és a közönség harsány eljenzése közt távozott.

ELSZLER FANNY MEGHALT. A híres tánczosnő, ki egykor művészetével elbájolta Európát, Amerikát, nem él többé. Hosszabb szenvedés után meghalt Bécsben, Seilerstatte 19. szám alatti lakásán. Elszler Fanny 1812-ben született Bécsben. Anyja másod volt a híres Haydn Józsefnél. Fanny Teréz testvérével Horschelt gyermekballetjénél kezdte meg pályáját Magasabb kiképzését Nápolyban nyerte. 1830-ban Berlinben tánczolt, s Rahel igyekezett híret megalapítani. 1834-ben Párisban lépett föl. Jules Jaanin ünnepele, Verou pedig, az olasz opera igazgatója kezével kínálta meg. Ugyancz ezen évben tartotta amerikai diadalmenetét, s mindenütt e büszke czimmet illették: „I. Fanni, a táncz királynője.” Amerikából visszatérve, Oroszországba ment. 1851-ben Bécsben még egyszer nagy sikert aratott a „*Faust*”-balletben s aztán egy időre hamburgmelléki kis jóságára, majd Bécsbe vonult vissza. A művészet iránt továbbra is megtartotta érdeklődését, s buzgó látogatója volt a két udvari színháznak.

Tartalom: A társadalom orvosai. *Csernátóni Gyula*. — A mama szerelme. *Petelei István*. — Mámordal. *Dr. Borros Gábor*. — Méhes Sámuel ref. tanár ifjusága. *Török István*. — A bányatiszt. *Irtó: **. — Pesti posta. *Gabányi*. — Színházban. *F. Z.* — Különfélek. — Tárcza: *Várnász. Ferenczi Zoltán*. — Attila és neve. *Dömötör János*.

Nyomatott Stein Jánosnál az ev. ref. collegium betűivel Kolozsvárt.